NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03707

BAYM KENIG AHASHVEROSH

Sholem Aleichem

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

ביים קעניג אחשורוש

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1918

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

בײַם קעניג אַחַשְׁוֵרוֹשׁ

א.

אז איך בין געווען א קליין יונגעל — ווייסט איהר, ווען איך האָב מקנא געווען?

אחשורוש׳ען.

ניט יענעם אחשורוש׳ען, וואָס האָט געקעניגט פון הודו ביז כוש, אויף הונדערט זיעבען און צוואַנציג מדינות. איך מיין קאַפּעל דעם שניידער מיט דער גילדענער קרוין, דאָס הייסט, מיט׳ן פּאַפּיערענעם ספּאָדעק און מיט דער לאַנגער גילדענער רוט פון׳ם בעזעם.

אויך מרדכי׳ן דעם שני-למלך (לוי דעם שוסטער) מיט דער איבערגעקעהרטער קאַפּאָטע אויף דער לינקער זייט און מיט דער קלאָטשקעוואַטער פלאַכסענער באָרד האָב איך שטאַרק מקנא געווען.

איך האָב מקנא געווען ושתי המלכה׳ן (מאָטעל דעם סטאָליר) מיט׳ן קליידעל אויף דער קאַפּאָטע און מיט דער פּעטשיילע, וואָס ער פלעגט זיך אונטערבינדען דאָס בערדעל, מע זאָל מיינען אויף איהם, אז ער איז א נקבה... און וואָס איז אָפּגעגאַנגען, אשטייגער, אסתר המלכה׳ן (עוזר דעם אונטער־שמש) מיט׳ן גרינעם פאַרטוך? און וואָס איז אָפּגעגאַנגען המנ׳ען (יאָסקע דעם בעהעלפער) מיט׳ן שאַרבען אויפ׳ן קאָפּ?...

נאָר מעהר פון אַלעמען האָב איך מקנא געווען פייוועל דעם יתום, וואָס פלעגט זיך אָנטהון אין א רויט העמדעל, זיך פערשטע־

לען פאַר „יוסף הצדיק“, בשעת חברה האָבען געשפּיעלט יענעם שענע שפּיעל, וואָס ווערד אָנגערופען „מכירת-יוסף“. זיינע ברידער פלעגען איהם אַראָפּרייסען דאָס רויטע העמדעל, אַריינוואַרפען איהם אין „לייבען-גרוב“, און יוסף הצדיק (פּייוועל הייסט דאָס) פלעגט זיך אַוועקשטעלען אויף די קניהעס, צענויפלעגען די הענד און בעשוועהרען די חיות-רעות, זיי זאָלען צו איהם קיין שליטה נישט האָבען, און זינגען בשעת מעשה זעהר אַ טרויעריג ליעד, וואָס די ווערטער זענען זיך צעגאַנגען אין יעדען אבר:

שלאַנגען און עקדישען,
פאַרשליסט אייער מויל!
פאַרשליסט אייער מויל!
צי ווייסט איהר דען,
צי ווייסט איהר דען,
צי ווייסט איהר ווער איך בין?
איך בין יוסף הצדיק,
יצחק'ס איין אייניקעל,
יעקב'ס אַ זוהן,
יעקב'ס אַ זוהן!...

און חאָטש יוסף הצדיק איז געווען אַ יתום, איין אָרעם בחור'על, וואָס האָט זיך אויפגעהאַלטען אין אונטערשטען קלייזעל און געלעבט פון אַ „פאָלג-מיך-אַ-גאַנג“, און חאָטש איך בין געווען אַ נגיד'ס אַ יונגעל, דעם זיידען רב מאיר'ס איין אייניקעל, פון דעסטוועגען וואָלט איך מיך מיט איהם געביטען נאָר צוליעב דעם איינעם טאָג פורים אַליין.

אז ס'איז געקומען דער גוטער, דער ליעבער טאָג פורים, האָב איך פון גאַנץ פריה אָן שוין אַרויסגעקוקט אויף דער „חברה“, וואָס געהען פון שטוב צו שטוב און אַ גאַנצע חאַליאַסטרע יונגלעך לויפען זיי נאָך פון הינטען מיט באָרפיסע פיס אויפ'ן שניי. פאַר וואָס קאָן

איך ניט זיין אין דער חאַליאַסטרע? ניין! איך טאָר נישט, וואָרום איך בין אַ נגיד׳ס אַ יונגעל און דעם זיידען רב מאיר׳ס איין איי־ניקעל, בעדאַרף איך ליגען, ווי אַ הונד, אַ גאַנצען טאָג אין שטוב און געהן מיט אַלע גרויסע צום זיידען רב מאיר צו דער סעודה.

— וואָס דרעהסט דו זיך, ווי אַ דייטש אויפ׳ן קאָרעק? — מאַכט צו מיר דער טאַטע בשעת מיר געהען אַלע איינאיינעם צום זיידען רב מאיר צו דער סעודה און איך דערזעה פון דער ווייטען די „חאַליאַסטרע“.

— ביזט שוין, קיין עין־הרע, אַ היבש יונגעלע, קאָנסט געהן אביסעל גיכער! — זאָגט די מאַמע. — אם ירצה השם, שבת־הגדול ווערסט דו אַכט יאָהר, ביז הונדערט און צוואַנציג.

— טשעפּעט איהר ניט, ער האָט דערזעהן די „קאָמעדיאַנטשי־קעס“! — רופט זיך אָן מיין עלטערער ברודער משה׳לע, וואָס איז אַליין אויך אַ בעלן זיך אָפּשטעלען אָנקוקען די „קאָמעדיאַנטשיקעס“.

— געה, געה! — מאַכט צו מיר דער רבי רב איצי, מיין מלאך־המות, און דערלאַנגט מיר אַ שטורך פון הינטען.

איך לאָז־אַראָפּ די אויגען אין דער בלאָטע און געה גלייך מיט אַלע, פערטיעפט אין אומעטיגע מחשבות, טרויעריגע געדאַנקען: „תמיד מיט אַלע גרויסע! שטענדיג מיט׳ן רבי׳ן!... אין דער פריה, און ביינאַכט, און שבת, און יום־טוב!... רב איצי׳ס רויטע נאָז מיט טאַבעקע, איינגעזונקען זאָל זי ווערען!“...

ב.

דער זיידע רב מאיר איז דער גרעסטער גביר פון שטאָדט. ער זיצט, ווי אַ מאָנאַרך. אַ גרויסער זאַל מיט אַ גרויסען זילבער־נעם הענגלייכטער, וואָס הענגט־אַראָפּ פון דער מיט סטעלי. טאָמ־בעקענע העסעס אויף די ווענד. אַ גרויסע שווערע זילבערנע מנורה אויפ׳ן טיש מיט אַ סך זילבערנע לייכטער, וואָס די באָבע נחמה

נעמט זיי ארויס נאָר צוויי מאָל אין יאָהר: פּסח צום סדר און פּורים צו דער סעודה, און עס ווערד ליכטיג אין אלע ווינקעלעך.

גאַנץ אויבען־אָן, אויף אַ גרויסען שטוהל, מיט גרינס בעצויגען, זיצט דער זיידע רב מאיר אליין — אַ קליין אידעל, מיט אַ שיטער בערדעל, מיט אביסעל איין אויסגעבויגענער נאָז, מיט זילבערנע האָר און מיט שווארצע יונגע אויגען. אָנגעטהאָן געהט ער אין אַ לאַנגער זיידענער קאַפּאָטע מיט אַ געפלאָכטענעם גארטעל און מיט אַ שטריימעל אויפ'ן קאָפּ. אקעגען איהם אויפ'ן טיש זיצט אַ גרויסער, אַ מורא'דיגער, אַ געפלאָכטענער פּורים־קוילעטש, איין אָנגעהויבענער שוין, מיט זאפראַן פערגעלט און מיט ראָזינקעס ארומגעשטעקט.

פונקט אין מיטען טיש זיצט די באָבע נחמה, אַ הויכע אידינע, נאָך גאָר אַ שענע, אויסגעפּוצט אין אַ גאָלדפּארביג זיידען קלייד מיט ווייסע עפּעל, מיט אַ שטערנטיכעל פון דימענטען מיט בריליאַנטען, מיט רייכע פּערעל אויפ'ן האלז, מיט אויהערינגלעך און מיט פינגערלעך. נעבען איהר שטעהט אַ גאַנץ גרויסער פּאָלומעסיק מיט הייסע, שמעקענדיגע, געצוקערטע און געפּעפּערטע פיש, פערפּראָוועט מיט ציבעלעס, מיט ראָזינקעס און מיט אלערליי געווירצען. די באָבע טיילט־ארויס די פיש, די שענע זיידענע פעטשיילע פערקאָטשעט הינטער די אויהערען מיט צוויי שפּיצען, די דימענטען מיט די בריליאַנטען בשעת מעשה פינקלען און שעמערירען, און דאָס פּנים שיינט און שמייכעלט.

ארום און ארום טיש, פון ביידע זייטען, זיצען די פעטערס מיט די מוהמעס, אלע מיט זייערע קינדער, יונגלעך און מיידלעך, וואָס הייסען אלע נאָך אלץ איינע זיידעס און באָבעס, פעטערס און מוהמעס. פריהער דער פעטער צדוק און די מוהמע צביה מיט דריי יונגלעך: משה'לע, הערשעלע, וועלוועלע, און צוויי מיידלעך: שרה'לע, פויגעלע. נאָכדעם דער פעטער נפתלי און די מוהמע דבורה'ל מיט פיער יונגלעך: משה'לע, הערשעלע, וועלוועלע, נאָטעלע, און דריי מיידלעך: שרה'לע, פויגעלע, רחל'ע. נאָכדעם

דער פעטער אברהם און די מוהמע סאַסי מיט פינף יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, וועלוועלע, נאָטעלע, יענקעלע, און פיער מיידלעך: שרה׳לע, פויגעלע, רחל׳ע, טייבעלע. נאָכדעם דער פעטער בעריש און די מוהמע אסתר׳על מיט זעכס יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, וועלוועלע, נאָטעלע, יענקעלע, פישעלע, און פינף מיידלעך: שרה׳לע, פויגעלע, רחל׳ע, טייבעלע און חנצי. נאָכדעם דער פעטער בנימין און די מוהמע לאה מיט זיעבען יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, וועלוועלע, נאָטעלע, יענקעלע, פישעלע, שמואליקעל, און זעכס מיידלעך: שרה׳לע, פויגעלע, רחל׳ע, טייבעלע, חנצי און גנענדעל. נאָכדעם דער פעטער קלמן און די מוהמע איטעל מיט אכט יונגלעך...

נאָר אפשר וואָלט געווען גענוג אויסרעכענען די משפחה? עס קאָן, זאָגט מען, שאַדען... דער זיידע האָט איינמאָל געוואָלט אויף א ציקאוועסט איבערצעהלען, וויפיעל פּארשוין זיצען ביי׳ם טיש, האָט ער גענומען א זילבערנעם בעכער אין האַנד און האָט אָנגעהויבען צו צעהלען: „ניט איינס, ניט צוויי, ניט דריי, ניט פיער, ניט פינף, ניט זעכס, ניט זיעבען“... האָט די באָבע ארויסגעריסען ביי איהם דעם בעכער פון האַנד און האָט איהם ניט געלאָזט צעהלען ווייטער: „אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ! וואָס צעהלסט דו, וואָס? פאַרהאַן, קיין עין־הרע, גענוג טעלער!“...

צענויפגעקליבען זיך אַלע צו דער סעודה, זעצט דער זיידע אַליין אויפ׳ן דעם גאַנצען טיש. דער זיידע רב מאיר האָט ליעב, ס׳זאָל זיין שען און ריין און ציכטיג און מיט א סדר — עס קומט אויס גוט: א פעטער זיצט נעבען א פעטער, א מוהמע נעבען א מוהמע, און אונז, קליינוואַרג, זעצט מען אויס אַזוי, אַז ס׳אָל אויסקומען נישט א ברודער מיט א ברודער און א שוועסטער מיט א שוועסטער, מחמת אייגענע קאָנען נישט הויזען צווישען זיך; לכן בעדאַרף זיצען א פרעמדער משה׳לע מיט א פרעמדען הערשעלע, און א פרעמדער הערשעלע מיט א פרעמדען וועלוועלע, און א וועלוועלע מיט א נאָטעלע, א נאָטעלע מיט א יענקעלע, א יענקעלע מיט

א פישעלע, א פישעלע מיט א שמואליקעל. און די מיידלעך אויך אזוי: א שרה׳לע מיט א פויגעלע, א פויגעלע מיט א רחל׳ע, א רחל׳ע מיט א טייבעלע, א טייבעלע מיט א חנצי, און א חנצי מיט א גנענדעל, א גנענדעל מיט א שרה׳לע, א שרה׳לע מיט א פויגעלע, און אזוי ווייטער. נאר מיר האט ניט געסטאיעט קיין פארעל, האט מען מיך אנידערגעזעצט מיט מיין מלאך-המות, דעם רבי׳ן רב איצי. דער רבי רב איצי איז ביי מיר נישט נאר א מלמד, א לעהרער אליין, נאר אויך א מדריך, א וועגווייזער, א מין גובערנאנטקע, אויף צו לעהרנען מיך דרך-ארץ, ווי אזוי צו זיצען ביי׳ם טיש און ווי אזוי צו עסען.

— אז דו זיצט ביי׳ם טיש, — אזוי האט מיך געלעהרענט מיין גובערנאנטקע רב איצי — זאלסט דו זיצען, ווי א מענטש. דו זאלסט קוקען גלייך, און די הענט זאלסט דו האלטען אונטער׳ן טיש, און נישט רעדען ביי׳ם עסען. און אז דו עסט לאקשען מיט יויך, זאלסט דו אננעמען מיט דעם לעפעל פונקט אזוי פיעל לאקשען ווי-פיעל יויך; א זופ יויך — און אוועקגעלעגט דעם לעפעל און אפ-געווישט די ליפען; און ווידער א זופ יויך — און ווידער אוועק-געלעגט דעם לעפעל און אפגעווישט די ליפען. נישט חאפען איין לעפעל נאכ׳ן אנדערען, ווי א גוי...

אנידערגעזעצט זיך נעבען מיר און געמאכט א מוציא, נעמט דער רבי רב איצי ארויס די רויטע פעטשיילע פון בוזעם-קעשענע, טרייסעלט-אויס די טאבעקע גלייך צו מיר אין טעלער אריין, נאכ-דעם הויבט ער אן שנייצען די נאז מיט א מאדנעם קווייטש און מיט א קול פון א שופר און לאזט-אויס מיט א תקיעה גדולה, און בשעת מעשה קוקט ער אויף מיר מיט איין אויג, צי איך זיץ, ווי א מענש...

שושנת יע־ע־ע־קב!

אזוי הויבט-אן דער זיידע צו זינגען מיט זעהר איין אנגענעה-מענער שטימע, תיכף נאכ׳ן ערשטען גלעזעל וויין, און קנאקט-צו

בשעת מעשה מיט'ן פינגער, און דער גאנצער עולם האפט־אונטער:

צהלה ושמחה!

אויף אלערליי קולות, אלע מאל העכער און העכער. און מיין רבי רב איצי, וואס איז א קליינער מנגן, ער האט א קול פון א שלייען, העלפט אויך זינגען, דאס הייסט, ער האלט אפען דאס מויל, פער־מאכט די אויגען, גיט אכטונג פון דעסטוועגען בשעת מעשה מיט א האלב אויגעל אויף מיר, צי איך זיץ, ווי א מענש, דעם קאפ האלט ער אביסעל אויף א זייט, קלאפט מיט'ן מיטעלסטען פינגער אין טיש — הקיצור, ער בעווייזט דעם זיידע'ן, אז ער זינגט אויך אין קאהן... און אז עס קומט צו „ברוך־מרדכי" און „ארור־המן", בענשט מען מרדכי'ן און מע שעלט־אן המנ'ען — עס זאל זיי אנ־געהן א צעהנט־חלק, רבונו של עולם!...

ג.

— נעקומען די פורים־שפיעלער! — רופט זיך אן תנחום דער משרת, א איד מיט א רויטער קאפאטע, וואס זאגט אלעמען „דו", א חוץ דעם זיידע'ן מיט דער באבע'ן.

דערהערט „פורים־שפיעלער", שפרינגען מיר, קליינווארג, אלע אין איין רגע ארויס פונ'ם טיש און מיר שטעהען שוין אלע ארום דעם קעניג אחשורוש מיט דער גילדענער קרוין.

— גוט יום־טוב! — שיסען־אויס די חברה אלע מיט א מאל גאנץ פרייליך, און מע שטעלט זיך אויס אין צוויי ציילען. אויף א גילדענעם שטוהל זיצט דער קעניג אחשורוש, און עס טרעט־ארויס אויף איין פוס ממוכן (חיים שמייסער), זינגט א דייטשעם ליעדעל:

בין איך ממוכן פאן די אחשתרנים,
נאך גאר א יונגער הערר — דאס זעהט איהר אין מיין פנים.

אויף איין פוס טהו איך טהון שפרינגען
און אויף מיין זיסער שטימע — זינגען.
פרעגט איהם דער קעניג אחשורוש:
זאג, מיין ליעבער קנעכט ממוכן,
וואס ביזט דו געקומען אהער צו קרוכן?
ענטפערט איהם ממוכן:
לאז דער קעניג אחשורוש קיקון,
ווי מע וויל פאר המנ׳ען ניט ביקון...
ווערד דער קעניג אחשורוש אנגעצונדען:
ווער טהוט דאס ווידערשפעניגען מיינע ווערטער,
וואס איך האב באפוילען אין אלע ערטער?
ענטפערט איהם ממוכן:
א פארפלוכטער יודע, ער טהוט שבת האלטון,
די קאפאטע איז ביי איהם הונטען ניט צושפאלטון,
אויפ׳ן אכטען טאג טהוט ער די קינדער צו באשניידון,
ווי קאנסט דו אזעלכס אין דיין קעניגרייך גאר ליידון?
זאגט דער קעניג אחשורוש:
אויב אזוי, לאז מען דעם יודען אהער בריינגון,
מיר וועלען איהם אויף א הויכען בוים אויפהיינגון!
זינגט־אויס ממוכן:
אריין, אריין, אריין,
ברודער מאנדריש דו מיין!

עס קומט־אריין מאנדריש מיט דער קלאטשקעוואטער באָרד און הויבט זיך אן פערענטפערען פאר׳ן קעניג אחשורוש, דערצעהלט איהם דעם יחוס, פון וואנען ער קומט־ארוים: „אברהם יצחק ויעקב זענען זיינע זיידעס, די תרי״ג מצוות זענען זיינע עדות״. און ער לאזט־אוים מיט א געזאנג:

אז אך און אז וועה איז צו אונזערע הערצער,
אז המן איז ביי דיר א מונדרפערצער!

. . . .

— דו ביזט יוסף הצדיק? — רוף איך מיך אָן צו פייוועל דעם יתום, וואָס שטעהט ביי דער זייט מיט איין אויסגעמיערט פעריאָמערט פנים.

— יוסף הצדיק. — מאַכט צו מיר פייוועל.

— דו וועסט אויך שפּיעלען? — פרעג איך איהם.

— אַז מע וועט מיר הייסען שפּיעלען, וועל איך שפּיעלען. — מאַכט צו מיר יוסף הצדיק און בויגט זיך אָן צו מיר אויפ'ן אויהער: — גיב מיר אַ שטיקעל קוילעטש פון אייער פורים־קוילעטש.

— מע וועט דערזעהען, וועט מען זיך בייזערען. — מאַך איך צו איהם שטילערהייד.

— שלעפּ־אַוועק אַזוי, אַז קיינער זאָל ניט זעהען. — זאָגט ער צו מיר, און די אויגעלעך בלישטשען.

— גנבה'נען? — זאָג איך.

— דאָס הייסט דען גע'גנבה'ט? — מאַכט ער.

— וואָס דען — זאָג איך — הייסט דאָס? גע'לקח'ענט?

— איך בין טוידט־הונגעריג, — זאָגט ער צו מיר שטילערהייד און ער עסט דעם קוילעטש מיט די אויגען, — פון גאַנץ פריה אָן נאָך אין מיין מויל נישט געהאַט...

דער גאַנצער עולם איז פערטיעפט אין דעם „שפּיעל", געה איך צו פּאַוואָלינקע צום טיש, פערלעג די האַנד אַרונטער, שלעפּ־אַוועק אַ שטיק קוילעטש און רוק דאָס איהם אַריין אין האַנד אַריין. יוסף הצדיק לאָזט־אַראָפּ קונציג דאָס שטיקעל קוילעטש אין קעשענע אַריין און טהוט מיר אַ קוועטש ביי דער האַנד.

— ביזט אַ וואָהל יונגעל. געבען זאָל דיר גאָט אַלדאָס גוטס!

. . . .

ד.

— אפשר ווילט איהר, מיר זאָלען אייך שפּיעלען „מכירת־יוסף“ אויך? — רופט זיך אָן דער קעניג אחשורוש און טהוט־אויס די גילדערנע קרוין און טהוט־אָן א פּראָסט היטעל.

— געננג, גענוג! — מאַכט דער זיידע, און ער גיט דעם קעניג אחשורוש אין האַנד אריין א זילבערנע מטבע, און הייסט תנחום דעם משרת, ער זאָל נעמען א בעזעם און אויסראַמען די בלאָטע, וואָס די „קאָמעדיאַנטשיקעס“ האָבען אָנגעמאַכט... אין שטוב ווערד א שטיקעל בהלה, א רוקעריי מיט די בענקלעך, און בשעת די משפּחה האַלט אין אויסזעצען זיך צוריק אויף די ערטער, חאַפּ איך מיך דער־ווייל אַרויס אויף א מינוט בעגלייטען די „חברה“.

— קום! — מאַכט צו מיר יוסף הצדיק און נעמט מיך אָן ביי דער האַנד. — פאָלג מיך, קום מיט מיר. איך האָב דיך ליעב, ביזט א וואָהל יונגעל, זעהר א וואָהלער.

— וואוהין? — זאָג איך און דאָס האַרץ טיאָכקעט מיר.

— צום קעניג אחשורוש. — מאַכט ער צו מיר. — מיר שפּיעלען שוין מעהר היינט נישט. דאָס געהען מיר צום קעניג אחשורוש צו דער סעודה.

יוסף הצדיק נעמט מיך אָן ביי דער האַנד, און מיר שפּאַנען איבער דער בלאָטע.

די נאַכט רוקט זיך אָן נעהענטער און נעהענטער, די בלאָטע ווערד וואָס ווייטער אַלץ טיעפער. עס דאַכט זיך מיר אויס, אז איך האָב פליגעל, עס טראָגט מיך אין דער לופטען. אָט באַלד הויב איך אָן פליהען... שוועבען...

— איך האָב מורא. — זאָג איך צו יוסף הצדיק און האַלט איהם צו ביי דער האַנד.

— וואָס האָסט דו מורא, נאַרעלע? — מאַכט ער צו מיר און קייעט בשעת מעשה דאָס שטיקעל קוילעטש, וואָס איך האָב איהם

געגעבען. — דאָרט וועט זיין א סעודה, נארעלע, דאָרט וועסט דו הערען, ווי מיר זינגען ליעדער... אוי, וואָס פאר א קוילעטש ביי אייך איז! טעם גן־עדן! צעגעהט זיך אין מויל, ווי א פוטער! איך פארשטעה ניט, ווי אזוי זעהט מען פאר זיך אזא־נ־אנטיק און מע עסט דאָס ניט?

— א טייערע מציאה! — זאָג איך מיט גדלות. — ביי אונז עסט מען אין דער וואָכען אויך קוילעטש.

— אלע מאָל קוילעטש? — זאָגט יוסף הצדיק און בעלעקט זיך. — און פלייש?

— אלע טאָג! — זאָג איך.

— אלע טאָג? — מאכט ער און טהוט א שלונג. — און איך עס פלייש נאָר איין מאָל אין וואָך, שבת; אי דאָס — ניט אלע שבת, ווארום ניט אלע שבת נעמט מיך א נגיד. און אז גאָט העלפט, מע פאלט־אריין צו א קבצן, עסט מען קדחת.

— וואָס הייסט מע עסט קדחת? — זאָג איך.

— קדחת עסען ווייסט דו ניט? מע עסט מכות הייסט דאָס. — גיט ער מיר צו פערשטעהן. — ניטאָ וואָס צו עסען, עסט מען מכות. איך לעב פון דעם, וואָס מע גיט מיר. עוזר דער שמש, לעבען זאָל ער, האַלט מיך אונטער, אמאָל מיט א שטיקעל ברויט, אמאָל מיט א קארטאָפלי. עוזר איז א טייערער איד, א דימענטענע נשמה! דו קענסט איהם? דאָס איז דאָך אסתר המלכה...

— וואו איז דיין טאַטע? — פרעג איך איהם.

— איך האָב נישט קיין טאַטען.

— וואו איז דיין מאַמע?

— איך האָב נישט קיין מאַמע.

— דער זיידע? די באָבע?

— איך האָב נישט קיין זיידען, איך האָב נישט קיין באָבע.

— א פעטער? א מוהמע?

— איך האָב נישט קיין פעטער, איך האָב נישט קיין מוהמע.

— א ברודער? א שוועסטער?

— איך האָב נישט קיין ברודער, איך האָב נישט קיין שוועס־טער. איך האָב קיינעם נישט, קיינעם נישט, איך בין אַ יתום בין איך!

איך כאַפּ אַ קוק אויף זיין פּנים און אויף דער לבנה, און עס דאַכט זיך מיר, אַז ער און די לבנה האָבען איין קאָליר... איך רוק מיך צו צו איהם נאָך נעהענטער, און מיר לויפען נאָך דער „חברה“ מיט אונזערע קליינע פּיסלעך גאַנץ געשמיידיג.

ג.

— אָט דאָ זיצט דער קעניג אחשורוש. — מאַכט צו מיר יוסף הצדיק, און מיר לאָזען זיך אַראָפּ אַלע אין אַ קליין פינסטער שטי־בעל, מיט ערד געדעקט.

— פריידע־עטעל, אַרויס פון בעטעל! — רופט זיך אָן דער קעניג אחשורוש צו זיין ווייב, אַ קראַנקע אידינע, אַ יאַדעשליווע, וואָס בשעת זי הוסט, כאַפּט זי זיך מיט איין האַנד ביי׳ם קאָפּ און מיט דער אַנדערער ביי׳ם האַרצען. „חברה“ האָבען זיך אָנגעזונגען אַ גאַנצען טאָג מיט לידער און זענען שוין אַזוי גע־וואָהנט געוואָרען מיט׳ן גראַם, אַז אָהן אַ גראַם איז זיי שוין שווער צו רעדען...

— די שענע פיש זאָלט איהר געבען צום טיש! — זאָגט ממוכן. — קוילעטש האָבען מיר אַליין, אויף צו קנאַקען מיט די צייהן, און דרייעקעביגע המן־טאַשען, וואָס מע פאַרשפּאָרט זיך צו זיי וואַשען, און פלאָדען מיט פלעדלעך, מיט פורים׳דיגע קניידלעך, און בראָנפען אַ פלעשעל האָט אונז געשענקט רב יהושע־העשעל... מאַנדריש, בינד־אויף דעם זאַק, אָט געב איך דיר אַ קנאַק!

— איידער באַקומען אַ קנאַק אין באַק, איז גלייכער אויפבינדען דעם זאַק, — זאָגט מאַנדריש מיט אַ דרייגאָרענדיגען גראַם און וויל אויפבינדען דאָס זעקעל.

— איהר האָט זיך גענומען צום עסען, און דאָס געלט האָט איהר פארגעסען! — זאָגט ושתי.

— ושתי איז ניט קיין שכור, ער ווייסט, אז דער גראָשען איז דער עיקר! — רופט זיך אָן המן, און איהם האַלט־אונטער אסתר המלכה, געוויינטליך, אויך מיט א גראָם.

נאָר אז עס קומט צו דער „חלוקה" פונ'ם געלד, הערט מען אויף רעדען צום גראָם. מע רעדט פּראָסט, ווי אַלע מענשען רעדען, בשעת עס האַלט ביי געלד... דעם גרעסטען חלק נעמט־אראָפּ, גע־וויינטליך, דער קעניג אחשורוש. דאָס איז שוין ביי זיי א תקנה פון יאָהר צו יאָהר. נאָר אז עס קומט צו די איבעריגע חברה־לייט, ווערד א שטיקעל מחלוקת: ממוכן פרעגט א קשיא, פאַר וואָס קומט ושתי'ן מעהר פון איהם? ער, ממוכן, דאַרף האָרעווען מעהר פון אַלעמען, שפּרינגען אויף איין פוס, לופטערען די שפּראַך, שיטען מיט גראַמען, שפּארען די שענע ווערטער, — און אז עס קומט צום טיילען זיך, ווערד ושתי א מיוחס! באשר וואָס איז? ער געהער זיך אָן א קנעפּעל מיט'ן קעניג אחשורוש; א שניידער מיט א סטאָליר שלאָגען תמיד בלאָט...

— לאָז זיין שטיל! — צעשרייט זיך אויף איהם דער קעניג אחשורוש. — דו שמייסער, דו פערדעל־טרייבער, דו וואָגען־שמי־רער, דו לעהמענער דישעל, דו פּאַפּירענע שלייע, דו גלעזערן פלע־קעל, דו רימענע אַקס! דו האָסט א העזה צו רעדען אַקעגען דעם קעניג אחשורוש? אַט וואַרף איך דיר אריין א מעססעל פּעטש אין די יאַסלים, וועסט דו געהן ביי מיר אויפ'ן דראַנזשיק!...

ממוכן ווערד אנשווייגען. פאַר'ן קעניג אחשורוש האָבען אַלע אַרטיסטען דרך־ארץ, וואָרום ער איז דער בעל־הבית, דער אַנטרע־פּרעניער הייסט דאָס... מאַנדריש בורטשעט אפילו אונטער שטי־לערהייד, איהם האַלטען־אונטער די אַלע איבעריגע; נאָר איין אסתר המלכה לאָזט־אראָפּ די עטליכע מטבעות אין קעשענע אריין,

זאָגט דערביי אַ ווערטעל, און „חברה" ווערד ווידער לעבעדיג, פריילי, און מע הויבט־אָן רעדן ווידער צום גראָם.

— נישט מעהר זאָלען די נגידים פּאַרמאָגען אויף זייערע לייבער, וויפיעל מיר וועלען ברענגען אהיים פאַר אונזערע ווייבער! — זאָגט ממוכן.

איך בעטראַכט די זיצונג פונ'ם קעניג אחשורוש. אין מיטען שטוב אַ גרויסער טיש, צוגעדעקט מיט אַ גראָבען טונקעלען טישטוך. ביי איין זייט אַ ווארשטאַק מיט געצייג, ביי דער אַנדערער זייט אַ הילצערן בעטעל מיט אַ סך קישענס כמעט ביז דער סטעלי. אַקעגען אויוועז אַ טאַפּטשאַן. אויפ'ן טאַפּטשאַן זיצט אַ שווארצער קאַטער, האַלט די לאַפּקעס אונטער זיך און דרימעלט. פון אויפ'ן אויוועז קוקען־אַראָפּ עטליכע פּאַר שווארצע, קאַרע און גרויע אויגעלעך.

— אַראָפּ, ממזרים! — מאַכט צו זיי יוסף הצדיק און ווינקט צו זיי מיט'ן פינגער. די שווארצע, קאַרע, גרויע אויגעלעך לאָזען זיך לאַנג נישט בעטען און גליטשען זיך אַראָפּ איינציגווייז פונ'ם אויפ'ן אויוועז מיט צעריסענע העמדלעך, וואָס פערשטעלען דאָס לייב נאָר ביז עטוואָס נידעריגער פונ'ם פּופּיק... יוסף הצדיק, ווייזט אויס, איז דאָרט אַ היימישער מענש, וואָרום די נאַקעטע קינדערלעך נעהן־צו צו איהם, ווי די קליינע שעפּעלעך, בויגען־אָן צו איהם די געקרייזעלטע קעפּעלעך, ער זאָל זיי גלעטען.

— איהר זענט הונגעריג? — זאָגט צו זיי יוסף הצדיק. — אָט וועלען מיר באַלד עסען. מיר האָבען אייך געבראַכט אַלע גוטע זאַכען.

און ער רעכענט זיי אויס אַלע „גוטע זאַכען", וואָס מע האָט היינט געבראַכט, און די קליינע שעפּעלעך קוקען זיך איבער, שלינגען די שליים און בעלעקען זיך. און יוסף הצדיק גלעט זיי די געקרייזעלטע קעפּעלעך, שלינגט די שליים גלייך מיט זיי און בע־

לעקט זיך אזש... זיי קוקען שוין ארוים, מע זאָל געהן צום טיש, זיך נעמען צו דער אכילה... גאָט האָט זיי געהאָלפען, דער קעניג אחשורוש נעמט זיך צום פלעשעל, גיסט־אָן א גלעזעל בראָנפען און טרינקט דעם ערשטען כוס לכבוד דעם „הייליגען" יום־טוב פורים; און נאָך איהם נעמען אַלע צו גלעזלעך בראָנפען. און מע זעצט זיך צום טיש, אַלע, פון גרוים ביז קליין, א חוץ פריידע־עטעל, וואָס פּאָרעט זיך ביי׳ם אויווען; און אפילו דער שווארצער קאָטער חאַפּט זיך אויף, גלייכט זיך אוים דעם רוקען מיט א געהניץ און געהט צום טיש און שטעלט זיך אוועק אקעגען און וואַרט, טאָמער וועט ער עפּים נאשען פון דער סעודה... איך און יוסף הצדיק און די נאקעטע שעפּעלעך מיט די געקרייזעלטע קעפּעלעך זעצען זיך אוים אַלע אויף א לאנג בענקעל, וואָס הינקט אויף א פוס און עס שאָקעלט זיך; און מיר, קליינוואַרג, צעלאַכען זיך פונ׳ם הינקעדיגען בענקעל, אזוי ווי פון דער שענסטער קאָמעדיע, און ערשט דאָ דערזעהט מיך „חברה" און וואונדערט זיך: עפּים א נייער, ניט קיין קענטליכער פּאַרשוין!

— ווער איז דער אגרעס? — פרעגט דער קעניג אחשורוש.

יוסף הצדיק דערצעהלט זיי, ווער איך בין און ווי איך קום אהער. דעם עולם איז דאָס, אפּנים, שטאַרק געפעלען, מחמת איט־ליכער געהט־צו, טהוט מיר א זעץ איבער דער פּלייצע, א קניפּ אין בעקעל, און איטליכער זאָגט איין אנדער ווערטעל, געוויינטליך, צום גראָם, און די סעודה הויבט זיך אָן. פריידע־עטעל טראָגט־צו פונ׳ם אויווען שטאַרק־געפעפערטע פיש מיט קאַרטאָפּלים, און חאָטש זיי זענען נישט פערפּראַוועט מיט אַלערליי געווירצען, ווי ביי׳ם זיידען רב מאיר, נאָר זיי ווייזען מיר אוים דוקא זעהר בע׳טעמ׳ט. איין חסרון נאָר, וואָס זיי זענען פול מיט ביינדלעך! דערפאַר עסען אָבער אַלע פון איין טעלער, און דאָס איז מיר דוקא שטאַרק גע־פעלען: איטליכער שטופּט דעם גאָפּעל — ס׳איז פריילין! נאָך די פיש נעמט „חברה" ווידער צו ביסלעך בראָנפען, און מע

טרינקט לחיים, און מע ווערד לעבעדיג גאָר אויף איין אנדער אופן; מע שטעהט־אויף פונ׳ם טיש, מע נעמט זיך פאר די הענד און מע געהט גאָר א טענצעל און מע זינגט א ליעדעל:

וואָס מיר זענען
זענען מיר,
אָבער אידען
זענען מיר!
וואָס מיר האָבען
האָבען מיר,
אָבער צרות
האָבען מיר.

— רוסקאוואַ פעסניאַ! — צעשרייט זיך מאַנדריש אויף א קול. — רוסקאוואַ פעסניא פאַדאוואַי!...

און „חברה" זינגט א רוסיש ליעדעל, טאַנצט און פלעסקעט־צו מיט די הענד:

נאַרדאַ זנאַט
קאַק גוליאַט!
פערעד באַגאָם
אָטוועטשאַט!
מי פיאָם, מי גוליאיעם,
ואתה מלך חי וקיים!
לאָמיר, אידען, טרינקען לחיים!
לשנה הבאה בירושלים!

— איאָ, ס׳איז ביי אונז גוט? — זאָגט צו מיר יוסף הצדיק, וואָס האָט איבערגעחאַפּט דעם הונגער און איז געוואָרען גאָר איין אנדער מענש, און ער נעמט אָביסעל בראַנפען, און ער גיט מיר אויך אָביסעל בראַנפען און שלעפט מיך טאַנצען. איך ווייס ניט, וואָס מיט מיר איז די שמחה אַזוי גרויס, נאָר איך פיהל מיך

עפּיס זעהר אױפגעלעגט. איך פיהל, אז ס׳איז מיר גוט, גוט אַהן אײן עק! פלוצים...

ו.

פלוצים עפענט זיך די טיר, און איך דערזעה דעם טאטען מיט׳ן רבי׳ן רב איצי, און עס װערד מיר פינסטער אין די אױגען. װאָס דער טאטע האָט געקלערט, בשעת ער האָט מיך דערזעהן טאנצען מיט „חברה" אין קאָהן, װײס איך ניט. איך האָב נאָר געזעהן, אז ער איז געבליבען שטעהן צוגעקאָװעט צום אָרט, געקוקט אױף מיר, אױף דער „חברה" און אױפ׳ן רבי׳ן; דער רבי האָט געקוקט אױף מיר, אױף דער „חברה" און אױפ׳ן טאטען; איך האָב געקוקט אױפ׳ן טאטען, אױף דער „חברה" און אױפ׳ן רבי׳ן... און „חברה" האָבען געקוקט אױפ׳ן טאטען, אױפ׳ן רבי׳ן און אױף מיר... קײנער פון אונז האָט ניט געקאָנט אױסרעדען א װאָרט. איז אַרױסגעטראָטען ממוכן און האָט זיך אָנגערופען מיט א גראַם, װי זײן שטײגער איז:

— װאָס שטעהט איהר אין אײנע יסורים? ס׳איז דאָך הײנט עפּיס פּורים! לאָמיר מאַכען א כוסה, און דוקא א גרױסע! פאַר־בײסען מיט פלאָדען, סע האָט זיך געפונען אײער שאָדען!...

און ממוכן טראָגט אונטער דעם טאטען א גלעזעל בראָנפען מיט פערבײסען. דער טאטע שטופּט איהם אָפּ פון זיך אָהן װער־טער. ממוכן פאַלט בײ זיך ניט אראָפּ און רעדט װײטער:

— הנגיד רב אָשר ברב מאיר! איך געפעל אײך ניט אין שלײער? װעל איך טרינקען אַלײן, ונאמר אָמן!...

און ממוכן קעהרט־איבער דאָס גלעזעל בראָנפען און זינגט א ליעדעל:

װאָס מעהר קבצן
מעהר הוליאקע,
װאָס מעהר נגיד
מעהר סאבאקע!

וואָס מעהר אביון
מעהר ספיוואַקע,
וואָס מעהר עושר
מעהר סוויניאַקע!...

— מאַנדריש, וואָס שווייגסט דו? מאַך זיי אַ מי־שברך, די נגידים פון שטאָדט, און טרינק אַ כוס פון זייער כבוד וועגען!

און מאַנדריש גיסט זיך אָן אַ גלעזעל בראָנפּען און מאַכט אַ מי־שברך די נגידים פון שטאָדט:

— מי שברך! נעמען זאָל זיי קורח! קורח זאָל זיי נעמען! עסען זאָלען זיי ווערעם! ווערעם זאָלען זיי עסען! אָן גאָט זאָלען זיי פארגעסען! פארגעסען זאָלען זיי אָן גאָט! שכור זאָלען זיי זיין ווי לוט! ווי לוט זאָלען זיי זיין שכור! אין מויל זאָל זיי זיין ביטער! ביטער זאָל זיי זיין אין מויל! שיסען זאָל זיי אַ קויל! אַ קויל זאָל זיי שיסען!...

— וואָס שווייגט איהר זיי, רב אָשר'על? — רופט זיך אָן דער רבי רב איצי און טהוט אַ רעכטען שמעק טאַבאַק און אַ קנאַק מיט צוויי פינגער אין דער לופטען.

— איהר זעהט דען ניט, אַז ס'איז שכורים? — זאָגט דער טאַטע אויסער זיך פון כעס און נעמט מיך אָן ביי דער האַנד אַזוי שטאַרק, אַז עס טהוט מיר וועה, און מיר געהען ארויס אַלע דריי פונ'ם קעניג אחשורוש אָהן אַ זייט־געזונד. אין דרויסען שטעלט זיך דער טאַטע אָפּ, טהוט אַ קוק אויף מיר און שענקט מיר צוויי רעכטע פעטש.

— דאָס — זאָגט ער — איז ערשט איין אויפגאַב. דיין פסק וועסט דו ערשט האָבען אין דער היים פונ'ם רבי'ן... הערט זשע צו, רב איצי! איך געב אייך איהם איבער אויף אייערע הענט! איהר זאָלט איהם קאַטעווען וויפיעל עס וועט אין איהם אריין!

בלוט זאָל גיהן! אזא בחור׳על פון כמעט דאָס נייענטע יאָהר! ער זאָל געדענקען, ווי אזוי נאָכצולויפען פורים־שפּיעלער, קאָמעדיאַנ־טשיקעס, שלעפּערס!... פארשטעהרען אלעמען דעם יום־טוב!...

איך לאָז נישט קיין טרער, נאָר איך פיהל, אז עס פלאַמט מיר א באַק און דאָס האַרץ איז מיר שווער, ווי א שטיין. איך קלער נישט פון דעם פּסק, וואָס איך וועל האָבען אין דער היים פונ׳ם רבי׳ן. מיין קאָפּ איז מיר גאָר ערגיץ אַנדערש. מיינע מחשבות זע־נען גאָר דאָרטען, ביי׳ם קעניג אחשורוש, ביי יוסף הצדיק, ביי די קליינע נאַקעטע שעפּעלעך מיט די געקרייזעלטע קעפּעלעך, און אין די אויהערען הערט מיר נים אויף צו קלינגען דאָס זיסע רוסישע ליעדעל:

נאַדאָ זנאַט
קאַק גוליאַט!
פּערעד באָגאָם
אַטוועטשאַט!
מי פּיאָם! מי גוליאַיעם!
ואתה מלך חי וקיים!
לשנה הבאה בירושלים!...

שלום־עליכם ביבליאָטעק
פאַר גרויס און קליין
שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

א ביליגע אויסגאבע פון שלום־עליכם׳ס מעשיות און מאנאלאגען פאר גרויסע און פאר קליינע, אויף צו לייענען אין אלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאר־צולייענען פאר איין עולם אין עפענטליכע פלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פער־שטעהען אידיש.

ביז אהער ערשיענען:

		סענט
1.	נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק.	10
2.	ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט.	10
3.	מתושלח.	10
4.	שוין איין מאָל א סוכה!	10
5.	די פאָהן.	10
6.	דאָס מעסערעל.	10
7.	חנוכה־געלד	10
8.	פערבענגט אחיים.	10
9.	ראבטשיק.	10
10.	ביי׳ם קעניג אחשורוש.	10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

11.	א פערשטערטער פסח.	10
12.	די גאָלדשפינערס.	10
13.	דער זייגער.	10
14.	ל״ג בעומר.	10
15.	דאָס דריידעל.	10

הויפטפערקויף אין בוכהאנדלונג פון מ. גורעוויטש:

M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York.

אלע ווערק פון שלום־עליכם ערשיינען סעריעסווייז, יעדעס האלב־יאהר פיער בענדער.

ביז אהער ערשיענען די ערשטע דריי סעריעס:

1־טער באנד: **פון כתרילעווקע** (גייע ערצעהלונגען פון דעם לעבען פון כתרילעווקער לייט).

2־טער באנד: **פון פסח ביז פסח** (יום־טוב׳דיגע ערצעהלונגען, בילדער און פעליעטאנען).

3־טער באנד: **מעשיות און פאנטאזיעס** (אמת׳ע און „אויסגעטראכטע“ מעשיות).

4־טער באנד: **דראמאטישע שריפטען** (איין אויסוואהל פון די בעסטע דראמאטישע שריפטען פון שלום־עליכם).

5־טער באנד: **גאנץ טביה דער מילכיגער** (אלע מעשיות פון טביה דעם מילכיגען, אויך גאר די לעצטע, וואס זענען נאך ניט געדרוקט געווען).

6־טער באנד: **קליינע מענשעלעך** (די בעריהמטע לייט פון דעם בעריהמטען כתרילעווקע, אלע צוזאמענגענומען אין איין בוך און א סך פון זיי איבערגעמאכט פון שלום־עליכם).

7־טער באנד: **אין שטורם** (א ראמאן אין צוויי טייל, בעוואוסט פריהער אלס „דער מבול“, אומגעשריבען אינגאנצען פון שלום־עליכם אין די לעצטע יאהרען).

8־טער באנד: **מעשיות פאר אידישע קינדער. ערשטעס בוך.** (מעשיות פונ׳ם לעבען פון אידישע קינדער און פון אידישע חיות און עופות, וואס שלום־עליכם האט דערצעהלט פאר אידישע קינדער).

9־טער באנד: **מעשיות פאר אידישע קינדער. צווייטעס בוך.** (אלע יום־טוב׳דיגע מעשיות, וואס שלום־עליכם האט דערצעהלט פון אידישע קינדער פאר אידישע קינדער).

10 טער באנד: **מנחם־מענדעל** (די בעריהמטע בריעף פון מנחם־מענדעל פון יעהופעץ צו זיין ווייב שיינה־שיינדעל אין כתרילעווקע און פון שיינה־שיינדעל פון כתרילעווקע צו איהר מאן מנחם־מענדעל אין יעהופעץ).

11־טער באנד: **אידישע ראמאנען** (צוויי בעוואוסטע ראמאנען פון שלום־עליכם: „סענדער בלאנק“ און „סטעמפעניו“).

12־טע [illegible]: **[illegible]ר־לעבען** (גרויסע און קליינע בעשרייבונגען, ווי אזוי אידען [illegible] אין [illegible] דער סביבה, פראווען „גלות־[illegible] פאהרען [illegible] די ווארעמבעדער).

עס דרוקט זיך און וועט ערשיינען אין פעברואר, 1919, די פיערטע סעריע:

13־טער באנד: **אלט־ניי־כתרילעווקע** (בעשרייבונגען און בילדער פונ'ם אמאליגען און היינטיגען לעבען אין דער שטאדט כתרילעווקע, ווי אזוי זי איז אפגעברענט געווארען און ווי אזוי זי האט זיך בעניירט).

14־טער באנד: **ארעמע און פריילינכע** (מעשיות און מאנאלאגען פון שלום־עליכם'ס בעריהמטע לייט — די, וועלכע ער האט בעטיטעלט מיט'ן נאמען „ארעמע און פריילינכע").

15־טער באנד: **יוסילע סאלאוויי** (נאך א „אידישער ראמאן" — די אויסער־געוועהנליכע לעבענסגעשיכטע פון א אידישען וואונדערקינד אין מאזעפעווקע).

16־טער באנד: **אידישע שרייבער** (בעשרייבונגען, כאראקטעריסטיקעס, זכרונות און מעשיות פון דעם לעבען פון בעריהמטע אידישע שרייבער, ווי מענדעלי מוכר־ספרים, י. ל. פרץ, ח. נ. ביאליק, דוד פרישמאן און אנדערע).

פרייז פאר די ערשיענענע 12 בענדער:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $21.00.

אויף דער פיערטער סעריע ווערד אנגענומען א סובסקריפשאן ביז פעברואר, 1919, לויט'ן פרייז:

פאלקס־אויסגאבע — $4.00; לוקסוס־אויסגאבע — $6.00.

נאכ'ן ערשיינען פון דער פיערטער סעריע וועט דער פרייז זיין מיט **איין דאלאר טייערער.**

א ספעציעלע פריווילעגיע פאר סובסקריבערס.

די וואס ווילען זיך סובסקריבען אויף דער פיערטער סעריע קאנען בעקומען אלע 16 בענדער מיט א גרויסע הנחה:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $24.00.

אדרעס פאר בריעף און געלט־זענדונגען:

SHOLOM-ALEICHEM FOLKS-FUND

31 Union Square, New York.

ם-עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

No. 11

א פערשטערטער פסח

שלום-עליכם פאָלקספאָנד אויסגאַבע

פרייז 10 סענט.

הויפט פארקויף ביי מ. גורעוויטש, 202 איסט בראַדוויי ניו יארק

אלע ווערק פון שלום־עליכם

די אויפגאבע, וואס דער „שלום־עליכם פאלקס־פאנד" האט אויף זיך גענומען, ארויסצוגעבען אלע ווערק פון שלום־עליכם און דערמיט צו מקיים זיין די צוואה פון אונזער גרויסען פאלקס־דיכטער, האט בעגעגענט די וואַרעמסטע און טיעפסטע סימפאטיע ביי דעם אידישען פובליקום אין אמעריקא. די ערשטע בענדער פון דער נייער פאלקאמענער אויסגאבע, וואס זענען ביז אהער ערשיענען, האבען געהאט אומעדום, אין אלע נאהענטע און ווייטע שטעדט, וואו אידען געפינען זיך, א באמת הארציגען קבלת־פנים. דער ראזינער ערפאלג גיט דעם „שלום־עליכם פאלקס־פאנד" די פולע זיכערהייט אנצוגעהן מיט זיין ארבייט ווייטער, אום איינגאנצען דורכצופיהרען זיין אויפגאבע ביז צום ענדע: ארויסצוגעבען אלע ווערק פון שלום־עליכם ביז איינעם — געבען דעם אידישען עולם אין א שענער זויבערער אויסגאבע אלסדינג, וואס ס'איז ארוים פון דער גאָט־געבענשטער פעדער פון אונזער פאלקסמייסטער.

די אויסגאבע פון אלע ווערק פון שלום־עליכם, וואס געהט ארויס דורכ'ן „שלום־עליכם פאלקס־פאנד", איז די פאלקאמענסטע פון אלע ביזהעריגע אויסגאבען פון שלום־עליכם'ס ביכער. די ארבייט פון דורכקוקען און צוזאמענשטעלען די בענדער ווערד געטהאן דורך די מיטגליעדער פון שלום־עליכם'ס פאמיליע, לויט די אויסבעסערונגען און איבערארבייטונגען, וואס שלום־עליכם אליין האט געמאכט אין זיינע שריפטען די לעצטע יאהרען פון זיין לעבען. צווישען די ווערק זענען פאראן אזעלכע ערצעהלונגען און ראמאנען, וואס שלום־עליכם האט זיי כמעט אויף־דאס־ניי איבערגעשריבען. די בענדער ווערען צוזאמענגעשטעלט לויט א סיסטעם פון אינערליכער גאנצקייט, לויט דעם איינהאלט פון די ווערק, אזוי אז יעדער באנד איז א גאנצעם בוך פאר זיך און שטעלט מיט זיך פאר א בעזונדער טייל פון שלום־עליכם'ס שאפונג, א בעזונדער ווינקעל פון'ם אידישען לעבען, בעלויכטעט מיט'ן ליכטיגען הומאָר פון דעם פאלקסשילדערער.

מיר האבען שוין געזאגט אין אונזערע פריהעריגע פראספעקטען, אז שלום־עליכם'ס ביכער נויטיגען זיך ניט אין קיין רעקלאמעס און לויב־געזאנגען. מיר זענען זיכער, אז עס איז נישטא קיין איין אידיש הויז אין דעם לאנד, וואו מע קאן לייענען אידיש און וואו מע האט געהערט פון דער אויסגאבע פון אלע שלום־עליכם'ס ווערק, וועלכעס זאל נישט וועלען בעציערען זיין ביכער־שראנק מיט דעם ליכטיגען און פריידיגען נאמען „שלום־עליכם". שלום־עליכם'ס ביכער זענען אבער נישט בלויז א ציערונג אליין. שלום־עליכם'ן לייענט מען. און ניט איין מאל לייענט מען שלום־עליכם'ס מעשיות, נאר פיעלע און פיעלע מאל. מע לייענט אליין און מ'נו איז מכבד פריינד און בעקאנטע מיט „לייענען שלום־עליכם". האבען ביי זיך אין הויז שלום־עליכם'ס ביכער הייסט: האבען ביי זיך די אלטע ווייטע היים, די ליכטיגע בילדער פון דער ווייטער קינדהייט, דאס גאנצע היימישע לעבען אין אלע זיינע געשטאלטען — א שפיעגעל פון אלע ווינקלען פון'ם אידישען לעבען.

מע זאל שלום־עליכם'ן לייענען אין אלע אידישע הייזער, וואו דאס אידישע ווארט ווערד פערשטאנען — דאס איז דער צוועק פון דעם „שלום־עליכם פאלקס־פאנד" מיט דער אויסגאבע פון אלע זיינע ווערק. דאס איז געווען אויך דער טיעפסטער וואונש פון אונזער פאלקסדיכטער פאר זיין אוועקגעהן פון אונז:

„דער בעסטער מאנומענט וועט זיין פאר מיר, אז מע וועט לייענען מיינע ווערק"...

שלום־עליכם פאלקס־פאנד.

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

א פערשטערטער פסח

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1919

Copyright 1918 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

אַ פֿערשטערטער פּסח

א.

— רב ישׂראל! רב ישׂראל? זייט זשע מוחל! איהר קאָנט זיך אונטערנעמען, ס'זאָל זיין פאַרטיג דעם קינד'ס מלבושים'לעך אויף יום־טוב?

אַזוי שרייט די מאַמע צו ישׂראל דעם שניידער מיט אַלע כחות, מחמת ישׂראל דער שניידער איז טויב, ווי די וואַנד.

ישׂראל, אַ הויכער איד מיט אַ לאַנג פּנים און מיט וואַט אין די אויהערען, טהוט אַ האַלבען שמייכעל און אַ מאַך מיט דער האַנד, ווי איינער רעדט: „פאַר וואָס זאָל ניט זיין פאַרטיג?"...

— נעמט זשע איהם, זייט מוחל, אַראָפּ אַ מאָס. נאָר מיט אַ תנאי, אויב עס קאָן זיין פאַרטיג אויף פּסח.

ישׂראל דער טויבער טהוט אַ קוק אויף דער מאַמע, ווי איינער רעדט: „אַ מאָדנע אידינע! דאַכט זיך, נענוג אז מע זאָגט איין מאָל?"... און ער שלעפּט אַרויס פון בוזעם־קעשענע אַ לאַנגע פּאַ־פּיערענע מאָס מיט אַ גרויסער ענגלישער שער און שטעלט מיך אַוועק און הויבט מיך אָן אויסצומעסטען אין דער לענג און אין דער ברייט, און די מאַמע שטעהט ביי דער זייט און קאָמאַנדעוועט:

— לענגער, נאָך לענגער!... ברייטער, נאָך ברייטער!... למען־השם, די הויזלעך ניט פאַרשמעלען!... און דאָס קאַפּאָטקעלע זאָל זיין מיט אַ „פאַלבאָם"!... אויף עטליכע פינגער!... נאָך, נאָך אַ ביסעלע!... אָט אַזוי!... אין סטאָן זאָל חס־ושלום ניט זיין קורץ!...

בעל־הבתיש... נאָך, נאָך!... זשאַלעוועט ניט קיין מאַטעריע, וואָרום אַ קינד וואַכסט!...

ישראל דער שניידער ווייסט אַליין גאַנץ גוט, אַז „אַ קינד וואַכסט“, ענטפערט ער נישט דאָס אַנדערע וואָרט און טהוט זיך זיינס. אויסגעמאָסטען מיר אַלע איברים, טהוט ער מיך אַ שטופּ־אָפּ פון זיך, ווי איינער רעדט: „קאָנסט געהן, ביזט פריי!“... מיר ווילט זיך זעהר, אַז דאָס קאַפּאָטקעלע זאָל זיין פון הינטען מיט אַ שפּאַלט און מיט אַ קעשענע, נאָך דער „היינטיגער מאָדע“, נאָר איך וויים ניט, צו וועמען זאָל איך מיך ווענדען. ישראל דער טויבער דרעהט־צענויף די מאָס אויף צוויי פינגער און רעדט בשעת מעשה צו דער מאַמע האַלבע ווערטער:

— אַ שווערער פאַר־פסח!... גרויסע בלאָטעס!... פיש — יקרות!... קאַרטאָפּלים — מיט גאָלד!... אייער — ניט אַ לעק!... אַרבייט — געשלאָגען!... נייע מלבושים — לא!... לאַטעס און לאַטעס און לאַטעס!... אַז רב יהושע־העשעלס קאָן שוין הייסען איבער־ניצעווען איין אַלטען פּאַליטאָ!... רב יהושע־העשעלס אַליין!... יאָה־רען!... האַ?... עק וועלט!...

די מאַמע ווערד דערפון ווינציג־וואָס נתפּעל. זי שלאָגט איהם איבער אין מיטען:

— וויפיעל וועט איהר זיך הייסען, אַשטיינער, אָנמעסטען אָרום און אָרום פאַר דער אַרבייט, רב ישראל?

ישראל דער טויבער נעמט־אַרוים פון זשילעט־קעשענע אַ ביי־נערן ראָזשיקעל, בוינט־אויס דעם גראָבען פינגער פון דער לינקער האַנד, אַזוי אַז עס ווערד אַ גריבעל; שיט ער אָן אין גריבעל אַריין אַ בערגעלע טאַבעקע, טראָגט דאָס צו פּאַוואָלינקע צו דער נאָז און שלעפּט אַריין דאָס בערגעלע טאַבעקע אַזוי קונציג, אַז עס פאַלט נישט קיין סימן אפילו אויף די וואָנצים. נאָכדעם טהוט ער אַ מאַך מיט דער האַנד און אַ זאָג:

— עס, וואס איז שייך, מיר וועלען זיך ניט קריעגען... איהר פארשטעהט א מעשה? רב יהושע־הערש!... איבערגיצעווען איין אלטען פאליטא!... גוואלד געשריגען!...

— גערענקט זשע, רב ישראל, וואס איך בעט אייך: ניט שמאל, און ניט קורץ, און א „פאלבאם“, און דער סטאן — גראם און „פרא־סטארנע“...

— און א שפאל...? — וויל איך מיך אריינמישען אין מיטען.

— שטיל, לאז אויסרעדען א ווארט! — זאגט די מאמע און דערלאנגט מיר מיט'ן עלענבויגען אין זייט אריין. — גערענקט זשע נאך א מאל: ניט קורץ, און ניט שמאל, און דאס סטאנדעל, און א פאלבאם... למען־השם, א פאלבאם!...

— און א קעשענע?... — פרוב איך מיך נאך א מאל.

— וועסט ניט אנשטומט ווערען? — זאגט צו מיר די מאמע.— האסט דו געזעהען, א קינד זאל האבען א טבע זיך אריינמישען בשעת עלטערע רעדען!...

ישראל דער טויבער נעמט דאס פעקעל סחורה אונטער דער האנד, טהוט א שמיר די מזוזה מיט צוויי פינגער און א זאג פון דער טיר:

— ווילט איהר, הייסט דאס, דוקא ס'זאל זיין אויף פסח?... א גוטען יום־טוב.

ב.

— א, אט איז רב גדליה! מע זאל דערמאנען משיח'ן!... איך האב נאר־וואס אין זינען געהאט צו שיקען צו אייך נאך א מאל!

גדליה איז א איד א שוסטער, איין אויסגעדיענטער סאלדאט, פון פארענט אהן צייהן, מיט א גרויס קיילעכיג בערדעל, וואס מע דערקענט, אז אמאל, שוין לאנג, איז דאס געווען אין מיטען אויסגעגאלט.

— רב גדליה! — מאכט צו איהם די מאמע. — זאָגט נאָר, איהר וועט זיך קאָנען אונטערנעמען אויפנייהען דעם קינד א פּאָר שטיוועלעך אויף פּסח?

גדליה דער שוסטער איז א פריילּיך אידעל, וואָס בשעת ער רעדט חאַפּט ער א טענצעל.

— איהר ווילט „נעפרעמעננאַ" אויף פּסח? — מאכט ער צו דער מאמע. — ס'איז דיר איין אנטיק! איטליכער וויל אויף פּסח! חיה'לע רב מאָטעל'ס האָב איך צוגעזאָגט אויף פּסח צוויי פּאָר באָטיקלעך, פאַר איהר און פאַר דער טאָכטער, — מוז מען איהר מאכען... יוסילע רב שימעלע'ס האָט באשטעלט ביי מיר פיער פּאָר שטיוועלעך אויף פּסח — מוז מען מאכען... הײנט פוינעלע רב אברהם'ס האָב איך שוין לאַנג צוגעזאָגט א פּאָר באָטיקעס; עס זאָלען פאלען שטיינער פונ'ם הימעל — וועט זיך ניט העלפען! און משה דער שניידער האָט מיך געבעטען א פּאָר קעפּלעך, קאָן מען איהם אויך ניט אָפּזאָגען! און זיאמע דעם סטאָליר א פּאָר „סאַיוּוקעס" באדאַרף מען אונטערוואַרפען — עס העלפט נישט! הײנט אסנה דער אלמנה'ס מיידעל האָט זיך צו מיר צוגעטשעפּעט, איך זאָל איהר, למען השם...

— הכלל, — שלאָגט איהם איבער די מאמע — לאָמיך הערען ווערטער: קאָנט איהר, הייסט דאָס, נ י ש ט אונטערנעמען זיך, ס'זאָל זיין פאַרטיג אויף פּסח? שיק איך נאָך איין אנדער שוס־טער...

— פאַר וואָס זאָל איך ניט קאָנען? — זאָגט גדליה מיט א טענצעל. — צוליעב אייך לעג איך אוועק אלע אנדערע ארבייט — און אייערע שטיוועלעך מוזען, אם ירצה השם, זיין אויף פּסח; ס'איז עפּיס א תירוץ?

און גדליה דער שוסטער קראַצט־אויס א שטיקעל בלוי פּאַפּיער, שטעלט זיך אוועק אויף איין קניה און נעמט מיר א מאָס.

— לאָזט־צו נאָך א קאַפּעטשקע. — זאָגט די מאַמע. — נאָך, נאָך... וואָס זשאַלעוועט איהר א שטיקעל לעדער?... אַט אזוי... ס'זאָל איהם חלילה ניט קוועטשען אין די פֿינגער!...

— קוועטשען אין די פֿינגער. — זאָגט איהר נאָך גדליה.

— לעדער זאָלט איהר געבען, רב גדליה, פֿונ'ם בעסטען. איהר הערט? נישט קיין פֿוילען!

— פֿוילען. — זאָגט איהר נאָך גדליה.

— פֿאַדעשוועס זאָלט איהר לעגען גוטע, זיי זאָלען ניט אָפּ־רייבען זיך.

— אָפּרייבען זיך. — זאָגט־נאָך גדליה.

— און די אבצאַסען זאָלען חלילה ניט אָפּשפּרינגען.

— אָפּשפּרינגען. — זאָגט־נאָך גדליה.

— איצט קאָנסט דו געהן אין חדר אריין. — זאָגט מיר די מאַמע. — דו זעהסט האָטש, ווי מע ברענגט זיך אוים פֿון דיינעטוועגען? זאָלסט האָטש וועלען לערנען, ווערסט דו זיין א מענטש, אניט — וואָס ווערט פֿון דיר זיין? א גאַרנישט מיט א נישט, א הינטשלעגער!...

איך וויים נאָך אליין ניט, וואָס עס ווערט פֿון מיר זיין: א מענש, א גאַרנישט מיט א נישט, אָדער א הינטשלעגער? איך וויים נאָר, אז בזה הרגע ווילט זיך מיר זעהר־זעהר, אז די שטיוועלעך זאָלען מיר סקריפּען. אוי, ווילט זיך מיר סקריפּקעס!...

— וואָס ביזט דו געבליבען שטעהן, ווי א לעהמענער גולם? — רופֿט זיך אָן צו מיר די מאַמע. — פֿאַר וואָס געהסט דו נישט אין חדר אריין? געה, מע ווערט שוין מעהר נישט געבען גאַרנישט!

גדליה דער שוסטער לאָזט זיך געהן און קעהרט זיך אום צוריק.

— ווילט איהר, הייסט דאָס, „נעפֿרעמעננאַ" אויף פּסח? — זאָגט גדליה. — א גוטען יום־טוב!...

ג.

נעהענדיג פונ׳ם חדר אהיים, חאפ איך מיך אריין קודם כל צום שניידער מכח דעם שפאלט און מכח דער קעשענע.

ביי א גרויסען טיש שטעהט ישראל דער טויבער אהן א קאפאטע, מיט א ברייטען טלית־קטן, פערטיעפט אין דער ארבייט; אויפ׳ן האלז עטליכע לאנגע פאדעמס. און זשילעט עטליכע נאדלען. ער צייכענט מיט א קריידעל, שערט מיט א שער, קראצט זיך מיט׳ן מיטעלסטען אויסגעבויגענעם פינגער פון הינטען און רעדט צו זיך אליין האלבע ווערטער, ווי זיין שטייגער איז:

— „פאלבאמעס" מאך זיי... גראם זאל זיי זיין... „פראסטארנע"... פון וואס?... פון אתה ירצת?... מע שניידט זיך די פינגער... קוים, קוים... ווי מיט קרעפעל־פלייש...

ארום טיש זיצען עטליכע שניידער־יונגען און נייהען, ווארפען מיט די נאדלען גיך־גיך און זינגען אלע אינאיינעם א ליעדעל. איינער א געלער בחור, מיט קלייען אויפ׳ן פנים, מיט אביסעל איין איינגעפאלענער נאז, זינגט אויף א גלעקעלשטימע און ציהט מיט׳ן פאדעם צום טאקט:

אוי, דו פאהרשט אוועק,
און אוי, דו פאהרשט אוועקעט, —
און מיך לאזט דו אי־ווי־ווי־ווי־וויבער!...

און די איבעריגע חברה חאפען־אונטער מיט א קוויטש:

אט שטעך איך זיך!
אט הענג איך זיך!
אט טרינק איך זיך!
איך טהו מיר א מעשה א־ווא־ווא־וואנעט!...

— וואס ווערסט דו זאגען, יונגעלע? — מאכט צו מיר ישראל.

— א שפּאַלט. — זאָג איך.

— האַ? — מאַכט ישראל און בויגט זיך צו מיר מיט'ן אויהער.

— א שפּאַלט! — שריי איך צו איהם הויך, ער זאָל דער־הערען.

— א שפּאַלט?

— א שפּאַלט!

— וואו א שפּאַלט?

— פון הינטען.

— וואָס פון הינטען?

— א שפּאַלט! מיט א קעשענע!

— וואָס פאַר שפּאַלטען? וואָס פאַר קעשענעס? — מישט זיך אריין בתיה די שניידערין, א קליין ווייבעלע, וואָס זיצט און טהוט דריי ארביים מיט א מאָל: מיט א פוס וויעגט זי א קינד, מיט די הענד ארביים זי א זאַק און מיט'ן מויל רעדט זי און בייזערט זיך: — נאַ דיר גאָר שפּאַלטען! נאַ דיר גאָר קעשענעס! וואו האָסט דו אויף קעשענעס? ער וויל קעשענעס? לאָז איהם די מאַמע געבען אויף קעשענעס, וועט ער האָבען קעשענעס! נאַ דיר גאָר קעשענעס!...

איך האָב שוין חרטה אויף דער גאַנצער מעשה. עס זאָל חאָטש נים אָנקומען צו דער מאַמע!

— ווילסט דו, הייסט דאָס, ס'זאָל זיין דוקא מיט א שפּאַלט?— מאַכט צו מיר ישראל דער שניידער און נעמט־ארוים דאָס ראַ־זשיקעל מיט טאַבעקע. — נעה, יונגעלע, אהיים, סע וועט זיין א שפּאַלט.

— און מיט א קעשענע? — זאָג איך צו איהם און מאַך פאַר איהם א רחמנות־פּנים.

— נעה, יונגעלע, אהיים, — מאַכט צו מיר ישראל, — איך וועל שוין זעהן, ס'זאָל זיין אלסדינג...

איך נעם די פיס אויף די פּלייצעס און לויף־אַוועק פון דאַרטען מיט אַ שמחה צו גדליה דעם שוסטער מכח סקריפּקעס אין די שטיוועלעך.

גדליה דעם שוסטער טרעף איך ניט אין דער היים. ביי'ם ווארשטאַק זיצט זיין ארבייטער קאַרפּע איבער איין אויסגעגלעטער פּאַדעשווע.

קאַרפּע איז אַ געזונדער, אַ ברייטביינעריגער שייגעץ, מיט אַ געשטופּעלט פּנים, מיט אַ לעדערן רייפעל אויף די שווארצע הארטע האַר.

— וואָס דו, יונגעלע, ווילסט? — מאַכט ער צו מיר אויף אידיש. — מודה אני, פריידי מאַני, טאַטעלע מאַמעלע, אַ געב איהם אַ גענזעלע... זאָג, וואָס דו ווילסט?

— חאַזשאַיען! — ענטפער איך איהם אויף רוסיש. — יאַ אַטשעם חאַטיל אימעט דאַ וואַש חאַזשאַיען גדליה! *

— בעל־הבית געגאַנגען אַ ברית, מאַך אַ קידוש, טרונק אַ בראַנפען. — מאַכט צו מיר קאַרפּע ווידער אויף אידיש, און בכדי איך זאָל פערשטעהן אַקוראַט וואָס ער מיינט, טהוט ער זיך אַ שנאַל מיט'ן פינגער איבער'ן האַלז.

איך זעץ מיך אַוועק אַקעגען אויף אַ לעדערן בענקעל און לאָז מיך אריין מיט קאַרפּע'ן אין אַ ברייטען שמועס מכח לעדער, „טאַ־וואַר", מכח שטיוועל, פּאַדעשוועס, פּלעקלעך, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז איך קום־ארויף אויף סקריפּקעס. ער רעדט אויף אידיש, און איך אויף רוסיש. פערשטעהט ער ניט, וואָס איך רעד, מאַך איך צו איהם מיט די הענד:

— יאַ זשע טאַבי, גויעשער קאָפּ, דבר'ען פּאַוואַשעמו: קאַזשי מיני שכל שאַ טשאַבעטקעלי מאַכען טררר! טררר! **

---

* איך האָב זעהר נעדאַרפט האָבען צו אייער בעל־הבית גדליה. — ** איך רעד דאָך מיט דיר, גויעשער קאָפּ, אויף דיין שפּראַך! זאָג־זשע מיר דעם שכל, ווי קומט דאָס, וואָס אַ שטיוועלע סקריפּעט?

— דו בעסער רעד אידיש! — מאכט צו מיר קארפע, טהוט א לעק די פּאָדעשווע מיט דער צונג און מאכט א צייכען מיט זיין גראָבען שווארצען נאָגעל ביי דער זייט פּאָדעשווע.

— וואָס איז דער שכל — זאָג איך צו איהם שוין אויף איר דיש — וואָס איז דער טעם פון סקריפּקעס? וואָס לעגט איהר אזעלכעס אין שטיוועלעך, זיי זאָלען סקריפּען?

— א? סקריפּקי? — מאכט קארפע. — א שטיוועלע סקריפּען דארף מען א צוקער.

— פּשוט. — זאָג איך — צוקער? וואָס איז דער שכל?

— א צוקער? — זאָגט קארפּע און גיט מיר צו פערשטעהן דעם שכל: — א צוקער קלאָפּ־קלאָפּ, סקריפּ־סקריפּ...

— אהא? — מאך איך צו איהם. — דעם צוקער מסתמא צע־קלאָפּט מען, טרישטשעט ער. נו, און ווייטער לעגט מען ניט אריין גאָרניט?

— א בראָנכען, — מאכט קארפּע — א ביסנעם בראָנכען.

— בראָנפען? — זאָג איך. — וואָדקי הייסט דאָס? זאָטשעם וואָדקי? מילא סאחער — סקריפּ־סקריפּ; אָבער וואָדקי? נאַ־שטשאָ טאָבי וואָדקי?

קארפּע מוטשעט זיך און גיט מיר צו פערשטעהן, און דוקא אויף אידיש, דעם שכל, אויף וואָס מע בעדאַרף האָבען בראָנפען. איידער מע לעגט־אריין, זאָגט ער, אין די שטיוועלעך דעם צוקער, מוז מען פריהער די פּאָדעשווע גוט בעשפּריצען מיט בראָנפען, אניט, נעמט זיך ניט צו גוט דער צוקער.

— אהא! — זאָג איך. — יא אוזשע דאָברע צעקיוט. יאַק נע באודע וואָדקי, טאַק נע באודע סאחער; יאַק נע באודע סאחער, טאַק נע באודע סקריפּען.* אם אין קמח אין תורה — בין איך

---

* אהא, איך האָב שוין רעכט צעקיוט: אַז ס'וועט ניט זיין קיין בראָנפען, איז אומזיסט דער צוקער, און אַז ס'וועט ניט זיין קיין צוקער, וועט ניט סקריפּען.

איהם מסביר די זאך מיט א פסוק, און איך עפען־אויף דאס בייטע־לע און געב־אפ קארפע׳ן מיין גאנץ פערמעגען: דאס גאנצע חנוכה־געלד, מיט׳ן שלח־מנות־געלד, און געזעגען זיך אפ מיט איהם גאר פריינדליך, און קארפע רוקט מיר אריין א גרויסע, שווארצע האנד, אויסגעשמירט מיט סמאלע, און זאגט מיר אפ אויף גיך: „מודה אני, פריידי מאני, טאטעלע מאמעלע, א געב איהם א גענזעלע“... איך לויף אהיים איבערבייסען, און פון דארט — צוריק אין חדר אריין זיך בעריהמען פאר אלע יונגלעך, וואס פאר א מין מלבושים׳־לעך מע נייהט מיר אויף פסח: א קאפאטקעלע פון הינטען מיט א שפאלט און מיט א קעשענע! און שטיוועלעך מיט סקריפקעס! מיט סקריפקעס! סקריפקעס!...

ד.

— מאמע, איך בין פריי! — קום איך צו לויפען אהיים א פאר טאג פאר פסח און זאג איהר אן א בשורה, אז מע האט אונז צע־לאזט פונ׳ם חדר.

— א גדולה אויף דער באבע! זאלסט דערלעבען אנזאגען בע־סערע בשורות! — ענטפערט די מאמע, וואס איז פערטארעראמט מיט׳ן פסח. זי האט אונטערגעבונדעןביידע דיענסטען מיט ווייסע פעטשיילעס און געגעבען זיי בערשטלעך, בעזעמס מיט פלעדער־ווישען אין די הענד אריין, און אליין האט זי זיך אויך אונטערגע־בונדען מיט א ווייסער פעטשיילע, און אלע דריי רייניגען און שמירען, וואשען און רייבען, שייערען און כשר׳ען אויף פסח. איך קאן מיר קיין ארט נישט געפינען. וואו איך זיץ און וואו איך שטעה און וואו איך געה — איז שלעכט.

— אוועק מיט די חמצ׳דיגע מלבושים פון דער פסח׳יגער שא־פע! — טהוט די מאמע אויף מיר א געשריי מיט אזא אימפעט, גלייך ווי איך וואלט געגאנגען מיט פייער ארום פולווער.

— פאוואלי, אט טרעטסט דו אן אויף א פסח׳יגען זאק!

— אהינצוצו זאָלסט דו גאָר אפילו ניט קוקען — דאָרטען שטעהט דער פסח׳יגער באָרשט!...

איך דרעה מיך אָרום פון איין אָרט אינ׳ם אַנדערען, פּלאָנטע מיך אונטער די פיס. איך כאַפּ א שטורך, א זעץ, א שליידער.

— איינגעזונקען זאָל ווערען דער רבי דיינער! קראַנק געווען איך האַלטען אין חדר נאָך א טאָג! ניט זאָלסט זיך דאַרפען אַרומדרעהען, ווי א סאַוואָלע, טאָמער איז ווינציג אַרבייט טאָמער! ביי לייטען קינדער זיצען אויף איין אָרט זיצען זיי... קראַנק אַזא בחור׳על פון כמעט דאָס נייענטע יאָהר נעמען עפּיס טהון, איבערחזר׳ען נאָך א מאָל די פיער קשיות?

— מאַמע, — זאָג איך — איך קען זיי שוין אויף אויסווענינ!

— א גדולה! — זאָגט די מאַמע. — קאָסט קאַרג געלט קאָסט דו?...

קוים מיט צרות דערלעבט דעם אויפדערנאַכט, וואָס דער טאַטע געהט אָרום מיט א ליכטעל, מיט א הילצערנעם לעפעל און מיט א פלעדערוויש און איז בודק חמץ, און איך העלף איהם זוכען די שטיקלעך ברויט, וואָס ער אַליין טאַקי האָט זיי צוגעגרייט אויף אַלע פענסטער... „סך הכל איין מעת־לעת, — טראַכט איך מיר — נאָך איין נאַכט און איין טאָג — און איך וועל מיך אָנטהון יום־טוב׳דיג, ווי א פּרינץ, א ניי קאַפּאָטקעלע מיט א שפּאַלט און מיט א קעשענע פון הינטען, און די שטיוועלעך וועלען סקריפּען!... וועט מיך די מאַמע מסתמא פרעגען: „וואָס איז דאָס פאַר א סקריפּעריי?“ וועל איך זיך מאַכען כלומרשט ווי איך ווייס ניט פון וואָס צו זאָגען... היינט דער סדר, די פיער קשיות, ארבע כוסות, און די פסח׳יגע מאכלים: לאַטקעס, און קניידלעך, און קוגעלעך, און חרעמזלעך“... איך דערמאָן מיך אָן די מאכלים, און עס הויבט מיר אָן צו ציהען דאָס האַרץ. איך האָב א גאַנצען טאָג כמעט גאָרנישט געגעסען.

— לייען־אָפּ קריאת־שמע — זאָגט צו מיר די מאַמע — און געה לעג זיך שלאָפען. היינט עסט מען נישט קיין וועטשערע: ס׳איז ערב פסח...

איך לעג זיך שלאָפען, און עס חלום'ט זיך מיר, אַז ס'איז שוין פסח... איך געה מיט'ן טאַטען אין שוהל אַריין דאַוונען... מיינע נייע מלבושים'לעך קנאַקען... מיינע שטיוועלעך סקריפען: סקריפ! סקריפ! סקריפ!... „ווער געהט דאָס?" — פרעגען פרעמדע מענשען. — „דאָס איז מאַטעל משה־חיים אברהם־הערש ראובן'ס יונגעל"... פלוצים — איך וויים ניט פון וואַנען עס נעמט זיך אַ שוואַרצער, אַ קודלאַטער הונד און פאַלט־אָן אויף מיר „האַוו־האַוו" און חאַפּט מיך פאַר'ן קאַפּאָטקעלע... שטעהט דער טאַטע און האָט מורא צוגעהן, און מאַכט מיט די הענד און שרייט: „פּאַשאָל! פּאַשאָל!"... הערט איהם ניט דער הונד און רייסט מיך פון הינטען, סאַמע ביי'ם שפּאַלט, סאַמע ביי דער קעשענע, און רייסט מיר אָפּ אַ האַלב קאַפּאָטקעלע און וויל אַנטלויפען... לויף איך איהם נאָך מיט כחות און פערליר אַ שטיוועלע, און בלייב שטעהן אין דער בלאָטע מיט איין שטיוועלע און מיט איין באָרפוס... הויב איך אָן וויינען און שרייען: „גוואַלד! גוואַלד גוואַלד!"... און איך חאַפּ מיך אויף און דערזעה אונזער דיענסט־מיידעל ביילה שטעהט נעבען מיר, רייסט פון מיר די קאָלדרע און שלעפּט מיך פאַר אַ פוס:

— זעה נאָר, ווי מע קאָן איהם נישט דערוועקען! שטעה שוין אויף! די מאַמע האָט געהייסען, מע זאָל דיך אויפוועקען. מע באַדאַרף אַרויסטראָגען דעם לעצטען חמץ!...

ה.

דער טאַטע וואַרפט־אַריין דעם הילצערנעם לעפעל מיט'ן פלעדערוויש אין אויווען אַריין און פערברענט דעם חמץ... אין שטוב ווערד פּסח'יג... אומעטום איז ריין, אומעטום איז כשר... דער טיש איז גרייט... די ארבע כוסות שמייכלען צו מיר פון דער ווייטען... אָט־אָט, נאָך אַ שעה, נאָך אַ שעה וועט ווערען פּסח... אָט־אָט, נאָך אַ שעה, נאָך אַ שעה, וועל איך מיך אָנטהון יום־טוב'דיג... נאָר ביז דער שניידער מיט'ן שוסטער וועלען מיר ברענגען מיין יום־טוב־

דיגען אַנטהון מאַכט מיך דערווייילע די מאַמע פּסח׳יג: זי צוואָגט מיר אוים דאָס קעפּעל מיט היים זודיג וואַסער און מיט אַ געלעכעל פון איין איי. זי קעמט מיך און רייסט מיר די האָר; קנייטש איך זיך, שענקט זי מיר אַלע מאָל אַ שטורך מיט׳ן עלענבויגען, אָדער אַ פּאַטש:

— דו וועסט ניט אויפהערען דרעהען זיך, ווי אַ וואָרעם?... אַ קינד זאָל ניט קאָנען איינשטעהן! מע טהוט איהם גוטס, איז ער נאָך ניט צופריעדען!...

איבערגעקומען, ברוך השם, דאָס צוואָגען אויך, זיץ איך מיר אין איין העמדעל ביי׳ם טיש און וואַרט אויף מיינע נייע מלבושים׳־לעך און בעטראַכט דעם טאַטען, וואָס איז נאָר־וואָס געקומען פונ׳ם מרחץ מיט נאַסע פּאות נאָך. ער זיצט איבער אַ גראָבען ספר און לערענט שטילערהייד מיט אַ ניגון פון דער גמרא און שאָקעלט זיך:

— „לצורך מרור נוהגין — צוליעב מרור איז מען זיך נוהג, לקחת תמכא — נעמען חריין, וכיון שהוא חריף — און מחמת ער איז האַרבליך, יכולין לפררו בריבאייזען — קאָן מען איהם אָנרייבען אויף אַ ריב־אייזען“...

איך קוק אויפ׳ן טאַטען, און עס מאַהלט זיך מיר אוים, אַז נאָך אַזאַ איין עהרליכער איד, ווי דער טאַטע, איז ניטאָ אויף דער וועלט, אַז נאָך אַזאַ כשר׳ער פּסח, ווי ביי אונז, איז ניטאָ אין ערגיץ, אַז נאָך אַזעלכע מלבושים׳לעך, ווי ביי מיר, וועט ניט זיין ביי קיי־נעם! נאָר למאַי ברענגט מען זיי נאָך ניט? וואָס איז די מעשה? טאָמער זענען זיי חלילה ניט פאַרטיג אויף פּסח — דאָס וויל איך גאָר נישט נעמען אויפ׳ן קאָפּ! ווי אַזוי וועל איך געהן אין שוהל אַריין? וואָס וועלען זאָגען מיינע חברים? ווי אַזוי וועל איך מיך זעצען צום סדר? די שעה זאָל גאָר ניט זיין, איך וועל דאָס גאָר ניט איבערטראָגען!...

אזוי ווי איך זיץ פערטיעפט אין די טרויעריגע מחשבות, עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין ישראל דער שניידער מיט דער ארבייט. פאר גרוים שמחה חאפ איך מיך אויף, טהו א שפרונג און א פאל מיט'ן בענקעל אינאיינעם, שיער ניט געבראכען האלז־און־נאקען. לויפט־אריין די מאמע פון קיך מיט א פסח'יגען שמאלץ־לעפעל אין האנד.

— וואס האט דאס אזא קלאפ געגעבען וואס? ווער איז דאס געפאלען ווער? ס'איז דו, ברענען זאלסט דו ניט אויפ'ן פייער? א רוח, א שד, ניט קיין קינד! האסט דו זיך חלילה ניט א זעץ געטהאן ערגיץ, חלילה? א מצוה אויף דיר! לויף ניט, שפרינג נים! געה ווי א מענטש!...

און צו ישראל'ען זאגט זי:

— איהר האלטווארט, רב ישראל! און איך האב שוין געוואלט שיקען צו אייך!

ישראל טהוט א האלבען שמייכעל און א מאך מיט דער האנד, ווי איינער רעדט: „א שענע מעשה, כלעבען! איך זאל נאך ניט האלטען קיין ווארט?"...

די מאמע לעגט־אוועק דעם שמאלץ־לעפעל און העלפט מיר אריינקריכען אין די נייע הויזלעך אריין, טהוט מיר אן דאס ציצענע ארבע־כנפות'על, וואס זי אליין האט מיר אויפגענייהט אויף פסח, און פון אויבען טהוט זי מיר אן דאס קאפאטקעלע, און איז צופריעדען, וואס ס'איז גענוג גראם און „פראסטארנע"...

איך טהו מיך א טאפ פון הינטען — א צרה, א שלאק: נישטא קיין סימן פון קיין שפאלט און פון קיין קעשענע! פערנייהט, גלאט און גאנץ, ארום און ארום!...

— וואס איז דאס פאר א קישקע? — רופט זיך אן פלוצים די מאמע צו ישראל דעם טויבען און דרעהט מיך אויף אלע זייטען.

ישראל דער טויבער נעמט־ארויס דאס ראָזשיקעל, בויגט־אויס דעם פינגער, שיט־אָן א בערגעלע טאבעקע און ציהט־אריין אין נאָז אריין.

— וואס איז דאס פאר א קישקע? — זאגט די מאמע נאָך א מאָל און טהוט מיך א דרעה.

— וואו האט איהר א קישקע? — זאגט ישראל און טהוט מיך א דרעה צוריק. — דאס איז דער „פאלבאם". איהר האט דאך גע־בעטען א „פאלבאם" זאָל זיין. איהר האט שוין פארגעסען?

— א שענער פאלבאם! — זאגט די מאמע און טהוט מיך א דרעה. — א בייזע וויסטע חלשות! פע, א בזיון! כלעבען, א בזיון!

ישראל פאלט, חס ושלום, ביי זיך ניט אראפ. ער בעטראכט מיך פון אויבען ביז אראפ, ווי א פראפעסאר, און זאגט, אז עס ליגט אויסגעצייכענט גוט, מע בעדארף גאר ניט בעסער! „אזא איין ארבייט מאכט מען ניט אפילו אין פאריזש! דאס קאפאטקעלע זינגט, ווי איך בין א איד, סע זינגט!"...

— געפעלט דיר דאס זינגען, וואס סע זינגט? — זאגט די מאמע און פיהרט מיך צו צום טאטען. — וואס זאגסט דו אויף דעם נעזאנג?

דער טאטע דרעהט מיך אויף אלע זייטען, בעטראכט דאס קא־פאטקעלע און געפינט, אז די הויזלעך זענען יא אביסעל צו לאנג־ליך...

ישראל נעמט־ארויס דאס ראזשיקעל און איז מכבד דעם טא־טען מיט א שמעק טאבעקע.

— צו לאנגליך די הויזען, רב ישראל!

— הא?... וואס?... לאנגליך, זאגט איהר? ווייסט איהר ניט וואס מע טהוט? פארקאטשעט מען זיי.

— זענט איהר אפשר אויך גערעכט. — זאגט דער טאטע. — וואס זשע טהוט מען אבער, אז זיי זענען אביסעל צו ברייט, ווייזען אויס, ווי צוויי זעק?

— א חסרון — די כלה איז צו שען! — מאכט ישראל און ציהט־אריין א בערגעלע טאבעקע אין נאז אריין. — ברייט, זאגט איהר? שמאל איז ערגער, טויזענד מאל ערגער!...

איך הער נישט אויף צו טאפען זיך פון הינטען: איך זוך דעם שפאלט מיט דער קעשענע.

— וואס זוכסט דו דארטען? — זאגט צו מיר די מאמע. — דעם נעכטיגען טאג?

„אלטער ליגנער! — טראכט איך מיר און קוק אויף ישראל׳ען, ווי א גזלן. — טויבער לאך, א רוח אין דיין טאטען אריין!“...

— פארניץ געזונט! — זאגט צו מיר ישראל דער טויבער און צערעכענט זיך פאר דער ארבייט, און דער טאטע נעמט זיך צוריק צום שלחן־ערוך און לערענט מיט׳ן זעלבען ניגון:

— „מי ששכח — ווער עס האט פארגעסען, לאכול אפיקומן — צו עסען דעם אפיקומן“...

— טראג געזונט! — זאגט צו מיר די מאמע, אז ישראל דער שניידער געהט אוועק, און זי הערט זיך ניט אויף צו שפיעגלען אין מיין קאפאטקעלע. — דו זאלסט זיך נאר ניט אנהויבען מיט קיין קונדייסים, ניט שלאגען זיך מיט קיין שקצים, וועסט דו דאס, אם ירצה השם, טראגען און טראגען, אבי געזונט!...

ו.

— אט איז רב גדליה אויך! — זאגט די מאמע. — מע זאל דערמאנען משיח׳ן!... פארטיג דעם קינד׳ס שטיוועלעך?

— נאך א מין פארטיג! — זאגט גדליה דער שוסטער מיט א טענצעל און טראגט די אויסגעפוצטע שטיוועלעך אויף א פינגער, ווי מע טראגט אויף א שטענגעל פרישע צאפעלדיגע פיש, נאר־וואס געחאפט פונ׳ם טייך. — ס׳איז דיר נאר איין אקציע מיט זיי!... די גאנצע וועלט וויל אויף פסח זאל זיין פארטיג! איך

האָב געאַרבייט מיט דער גאַל, באַדאַי נישט געשלאָפען א נאַכט!...
איך, אז איך גיב א וואָרט, מעג דונערען און בליצען!...

די מאַמע מעסט מיר אָן די שטיוועלעך, טאַפּט מיך און קוועטש מיך און פרעגט מיך, צי פּיהל איך ניט חס וחלילה, אז עס זאָל מיך ערגיץ קוועטשען?

— קוועטשען? — זאָגט גדליה. — מיר דאַכט, אז אין די שטיוועלעך קאָנען אריין נאָך א פּאָר פיסלעך, ווי ביי אייער זוהן.

— אנו, שטעל זיך אָקאָרשט אַנידער אויף דער ערד! — זאָגט די מאַמע.

איך שטעל זיך אַנידער און קוועטש די פּאָדעשוועס, איך וויל הערען, ווי זיי סקריפּען — ווער? וואָס? ווען? קיין פּיפּס הערט מען פון זיי ניט!...

— וואָס קוועטשט דו אזוי? — זאָגט צו מיר די מאַמע. — האָב צייט, דאָס יאָהר איז נאָך געננוג גרויס! איך בין דיר ערב, אז דו וועסט זיי, אם ירצה השם, צערייסען ביז איבער א יאָהר פּסח!... אצינד גיה זיך דורך מיט'ן טאַטען צו יחיאל דעם קערזשנער, וועט מען דיר אויסקלויבען א קאַשקעטעל אויף יום־טוב; נאָר פּאַוואָלי די שטיוועלעך! קלאַפּ ניט אזוי מיט די פּאָדעשוועס, זיי זענען ניט פון אייזען!...

יחיאל דער קערזשנער זיצט די אַנדערע שטוב פון אונז. מיר חאַפּען זיך אריין דורכ'ן הויף צו איהם אין קלייט אריין.

יחיאל איז א איד פון געבאָרען דוקא א ווייסער, מיט ווייסע האָר; נאָר אזוי ווי ער האָט שטענדיג צו טהון מיט שוואַרצע גע־פאַרבטע הימלען, איז ער שטענדיג ווי אויסגעשמירט אין סאַזשע; די נאָז איז ביי איהם תמיד פוןביידע זייטען פערבלאָווט, און די פינגער זענען ווי איינגעטונקען אין טינט.

— ברוך־הבא, א שכן, סקאָצעל קומט! — מאַכט צו אונז יחיאל דער קערזשנער גאָר פריינדליך. — פאַר וועמען ווילט איהר דאָס א קאַשקעט אויף יום־טוב? פאַר זיך אליין טאַקי, צי פאַר אייער יונגעל?

— פאר מיין ז ו ה ן. — זאגט דער טאטע מיט גדלות. — נאר איהר זאלט מיר ווייזען עפּיס רעכטס... עפּיס אזעלכעס... איהר פארשטעהט?...

— דהיינו? — פרעגט יחיאל און קוקט אויף די פאליצעס.

— דהיינו, — זאגט דער טאטע און ווייזט איהם אויף די הענד — ס'זאל זיין אי פיין, אי שען, אי גוט, אי וואלוועל, אי אזוי... איהר פארשטעהט?

— האב איך פון אייערטוועגען פונקט דאס, וואס איהר באַ־דארפט! — מאכט יחיאל און טהוט א חאפ פון דער פאליצע עט־ליכע היטעלעך מיט א מאל, און איטליכס היטעלע, בשעת ער טהוט דאס א נעם אויף דער האנד, טהוט זיך דאס ביי איהם א דרעה אליין פון זיך, עפּיס טאקי נאר ווי דורך א כשוף!... אלע מינוט מעסט ער מיר אן איין אנדער היטעלע, טרעט־אפ אויף א האלב ארשין, טהוט מיר א קוק אין פנים אריין מיט א שמייכעלע און א זאג צום טאטען:

— לאמיר האבען אזא יאהר, ווי סע פאסט איהם! הא? ווי געפעלט אייך א היטעלע? שוין איין מאל א היטעלע!

— ניין, רב יחיאל, נישט דאס מיין איך! — זאגט דער טאטע און ווייזט איהם אויף די פינגער. — איך וואלט וועלען א מין קאש־קעטעל אזעלכעס, ס'זאל זיין, איהר פארשטעהט, א מין אידיש טא־קי, נאר מיט דער מאדע, אהן צאצקעס, בעל־הבתיש, און און און... איהר פארשטעהט?

— זאגט זשע אזוי! — מאכט יחיאל און חאפּט־אראפּ מיט א לאנגען שטעקען פון דער אויבערשטער פאליצע א קאשקעטעל, א האלב־קיילעכיגס, א קאלירענדיגס, מיט קעסטעלעך, מיט א ווייך דאשעקעל, און טראגט דאס צו אויף איין פינגער, און עס דרעהט זיך ביי איהם גיך־גיך, ווי א מיהלבעל... פאוואלינקע טהוט ער דאס מיר אן אויפ'ן שפּיץ קאפּ, קוים וואס ער ריהרט זיך צו, גלייך ווי מיין קאפּ וואלט געווען פון דין גלאז און ער האט מורא, ער זאל זיך ניט צעברעכען, און ער ווינשט זיך אזא יאהר, אזא מזל, ווי

דאָס קאַשקעטעל פּאַסט מיר! ס'איז מעהר נישטאָ ביי איהם, זאָגט ער, ווי דאָס איינס. ער זאָל אַזוי ריין זיין פון שלעכטס!... דער טאַטע דינגט זיך מיט איהם לאַנג־לאַנג; יחיאל שווערט זיך, אַז נאָר צוליעב אונז גיט ער דאָס אַוועק אַזוי וואָלוועל, כּמעט אונ־טער'ן קרן, ער זאָל אַזוי האָבען אַ כּשר'ען פּסח און אַלדאָס גוטס!...

איך זעה, אַז דעם טאַטען איז דאָס קאַשקעטעל שטאַרק גע־פעלען, מחמת ער נעהט צו אַלע מאָל, שפּיגעלט זיך אין דעם, טהוט מיר אַ גלעט די פּאה'לעך...

— ער זאָל חאָטש איבערטראָגען דעם זומער. — זאָגט דער טאַטע.

— צוויי זומערען! — זאָגט יחיאל און שפּרינגט־אונטער צום טאַטען. — דריי זומערען! אַזאַ יאָהר אויף מיר, וואָס פאַר אַ קאַש־קעטעל דאָס איז! פאַרניץ געזונטו!...

ביז איך קום אַריין אין שטוב אַריין איז שוין דאָס קאַשקעטעל ביי מיר אויף די אויהערען. איך פיהל, אַז ס'איז אויף מיר אַביסעל צו גרויס.

— אָהן איין אומגליק. אבי ס'איז נישט ענג! — זאָגט די מאַמע און רוקט דאָס מיר אָן כּמעט ביז דער נאָז. — זאָלסט דאָס נאָר נישט אויסטהון אַלע מינוט און אָנטהון צוריק! זאָלסט נישט טאַפּען מיט די הענט!... טראָג געזונט!...

ז.

געקומען מיט'ן טאַטען פאַר־נאַכט אין שוהל אַריין דאַוונען, טרעף איך שוין דאָרטען אַלע מיינע חברים: איציק און בערעל, און לייבעל, און אייזיק, און צדוק, און וועלוועל, און שמעיה, און קאָפּעל, און מאיר'על, און חיים־שלום, און שכנא, און שעפּסעל, און נאָך און נאָך. אַלע נעהען אָנגעטהאָן יום־טוב'דיג. אַלע מיט נייע קאַפּאָטקעלעך, אַלע מיט נייע שטיוועלעך, נייע קאַשקעטלעך. נאָר קיינער טראָגט נים אַזאַ לאַנגע קאַפּאָטע מיט אַ „פּאַלבאָם",

ווי איך, קיינער געהט ניט אין אזעלכע „שטיוואלעס“, ווי איך, און ביי קיינעם זעה איך ניט אזא מין משונה מאָדנע קאַשקעט. ווי ביי מיר... פון שפּאַלטען, פון קעשענעס און פון סקריפּקעס רעד איך שוין ניט; מע האָט מיך רעכט אָפּגענאַרט, אָנגעטהאָן אַ ספּאָדעק!...

חברה האָבען מיך בעגעגענט מיט אַ געלעכטער:

— אַט דאָס זענען דיינע נייע בגדים׳לעך, וואָס דו האָסט זיך אזוי באַריהמט? וואו איז דיין שפּאַלט פון הינטען? וואו איז דיין קעשענע, וואָס דו האָסט געזאָגט? פאַר וואָס הערט מען עפּיס ניט דיינע שטיוועלעך זאָלען סקריפּען?...

גענוג ס׳איז מיר אזוי אויך שווער אויפ׳ן הארצען, זאָלצען זיי מיר נאָך אויף די וואונדען! איטליכער זאָגט אויף מיר איין אַנדער שטעכווערטעל:

איציק זאָגט: וואָס איז דאָס ביי דיר פאַר אַ קאַפּאָטוכע?

בערעל: אַ האַלאַט!

לייבעל: אַ חלאַמידע!

אייזיק: אַ חלאַמינדריק!

צדוק: אַ זשיפּעצי!

וועלוועל: אַ קליידעל!

שמעיה: אַ קראַנאַלינע!

קאַפּעל: זעה נאָר אַ פּאָר תחתונים מיט צוויי „טשאַבעטעס“!

מאיר׳על: און אַ קאַשקעאוט!

חיים־שלום: אַ קאַטערוכע!

שבנא: אַ לאַקשענטאָפּ!

שעפּסעל: אַ פּאַמעניצע!...

איך בין אזוי צעקאָכט, אז איך הער אפילו נישט הערש־בער דעם חזן, ווי שען ער דאַווענט... איך קום צו זיך נאָר דעמאָלט, ווען דער עולם זאָגט שוין איינער דעם אַנדערען „אַ גוט יום־טוב! אַ גוט יום־טוב! אַ גוט יום־טוב!“... מיט אַ שווער געמיטה און מיט אַ פערקלעהמט הארץ געה איך מיט׳ן טאַטען אהיים, קוים וואָס איך

שלעפּ די פיס. עס ברענט אַ פייער אין מיין האַרצען! עס גערט מיר נישט איין די אַרבע כוסות, וואָס מיר וועלען באַלד טרינקען, די פיער קשיות, וואָס איך וועל פרעגען דעם טאַטען, די הגדה, וואָס מיר וועלען זאָגען, די גוטע געפּעפּערטע פיש, וואָס מיר וועלען עסען מיט אונטערגעוויקטער מצה, די הייסע קניידלעך, די חרעמז־לעך מיט די פּאַלירטשיקעס, מיט די אַלע איבעריגע גוטע זאַכען — אַלץ, אַלץ איז מיר נישט ליעב. נמאס, פערשטעהרט, פער־שטעהרט!...

* * *

ביי'ם סדר זיצט דער טאַטע, דער „מלך“, אין אַ ווייסען קי־טעל מיט דעם סאַמעטענעם קאַשקעט אויפ'ן קאָפּ, אויבען־אָן, אויף דעם הסב־בעט. נעבען איהם זיצט די מאַמע, די „מלכה“, מיט דעם אַנטיקמאַרענעם קלייד, מיט דער זיידענער פעטשיילע און מיט די שענע פּערעלעך, וואָס געבען איהר צו זעהר פיעל חן. אַקעגען זיי זיץ איך, דער בן־מלך, דער „פּרינץ“, אָנגעטהאָן אין גאַלע נייעס פון קאָפּ ביז פיס. פון איין זייט זיצט ביילה דאָס דיענסט־מיידעל, אָנגעטהאָן מיט אַ נייער ציצענער „פּלאַטי“ און מיט אַ ווייסען אָנגע־קראָכמאַלעטען פאַרטוך, וואָס קנאַקט און טרישטשעט, ווי אַ מצה. פון דער אַנדערער זייט זיצט די אידינע די קעכין, בריינע מיט די וואָנצים, מיט אַ נייער געלער פעטשיילע אויפ'ן קאָפּ; זי האַלט זיך צו דאָס פּנים מיט איין האַנד און שאָקעלט זיך. זי איז אָנ־געבערייט צו „האַרכען“ די הגדה...

— כ ה א ל ח מ א ע נ י א, — זינגט דער מלך מיט זעהר אַ שענער שטימע, און די מלכה העלפט איהם הויבען די שיסעל, און דאָס פּנים שיינט איהר און לייכט, ווי אַ שטערן. ביילה לאָזט־אַראָפּ די רויטע הענד אויפ'ן ווייסען פאַרטוך, און דער פאַרטוך שעלעשטשעט, ווי אַ בלאַט. בריינע דערהערט אַ אידיש וואָרט, מאַכט זי אַ פרום פּנים און פערקרימט זיך אויף צו וויינען. אַלע זענען אויפגעלעגט, אַלע זענען יום־טוב'דיג, נאָר דער פּרינץ איז

עפּים נישט מיט אַלעמען. דאָס האַרץ איז איהם פערשטיינערט, די אויגען פערצויגען מיט אַ רויבעל. ס'זאָל ניט זיין פּסח צום סדר, וואָלט ער זיך צעוויינט. און אַז ער וואָלט זיך אויסגעוויינט, וואָלט איהם אפשר געוואָרען אַביסעל גרינגער...

— ה ש ת א ע ב ד י — לאָזט־אויס דער מלך מיט אַ ניגון און מיט גרוים גדלות — היינט זענען מיר קנעכט. ל ש נ ה ה ב א ה ב נ י ־ ח ו ר י ן — איבער אַ יאָהר זענען מיר פרייע מענטשען!...

דער מלך זעצט זיך אַנידער און שפּאַרט זיך אָן אויף דעם הסב־בעט. נאָך איהם זעצען זיך אַנידער אַלע אויף זייערע ערטער און מע וואַרט, ביז דער פּרינץ וועט אויפשטעהן און וועט פרעגען די פיער־קשיות: „מה נשתנה?" — וועט דער מלך נאָכדעם ענטפערען אַ תירוץ: „עבדים היינו"... דער פּרינץ זיצט אָבער, ווי צוגעקאָוועט צום בענקעל: ער קאָן זיך ניט ריהרען פונ'ם אָרט.

— נו?... — טהוט אַ מאַך דער מלך מיט דער האַנד.

— שטעה אויף! — זאָגט די מלכה. — פרעג דעם טאַטען די פיער קשיות!

דער פּרינץ ריהרט זיך ניט. ער פיהלט, אַז עמיצער האָט איהם אָנגענומען ווי מיט איין אָפּצווייגע ביי'ם גאָרגעל און וואָרגט איהם. דער קאָפּ בויגט זיך איהם אויף אַ זייט. די אויגען הויבען איהם אָן שפּרינגען — שפּרינגען; עס טיילען זיך אָפּ צוויי קיילעכיגע טרערען, ווי פּערעלעך, קויקלען זיך איבער די בעקלעך און קאַפּען, פאַלען גלייך אויף דער הגדה.

— וואָס איז דיר? וואָס איז דאָס פאַר אַ געוויין פלוצים, אין מיטען דערינען, ביי'ם סדר? — צעשרייט זיך די מלכה און ווערד אין כעס. — דאָס דאַנקסט דו אַזוי אָפּ פאַר די נייע מלבושים'לעך, וואָס מע האָט דיר געמאַכט אויף יום־טוב?

דער פרינץ וויל אויפהערען וויינען, קאן ער נישט; עס קוועטשט איהם, עס שטיקט איהם. עס האט זיך איהם מיט א מאל געעפענט א קוואל, א גאנצער ברונען.

— זאג, וואס איז דיר? וואס טהוט דיר וועה? וואס שווייגסט דו? ענטפער! צי דו ווילסט, דער טאטע זאל דיך אנידערלעגען און אריינפיצקען לכבוד פסח?...

שטעהט־אויף דער פרינץ און פלאנטעט מיט דער צונג:

— קשיא, איך וועל דיך פרעגען פיער טאטעס... מיין איך — טאטע, איך וועל דיך פרעגען פיער... קש... קש...

דעם פרינץ ווערען אונטערגעהאקט די פיס, און ער פאלט מיט'ן קאפ אויפ'ן ווייסען טישטוך און וויינט און חליפעט, ווי א פיצעלע קינד...

א פערשטעהרטער, א פערשטעהרטער פסח!...

שלום־עליכם ביבליאָטעק פאַר גרויס און קליין

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

אַ ביליגע אויסגאַבע פון שלום־עליכם׳ס מעשיות און מאָנאָלאָגען פאַר גרויסע און פאַר קליינע, אויף צו לייענען אין אַלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאָרצולייענען פאַר איין עולם אין עפענטליכע פּלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פערשטעהען אידיש.

ביז אהער ערשיענען:

		סענט
1.	נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק.	10
2.	ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט.	10
3.	מתושלח.	10
4.	שוין איין מאָל אַ סוכה !	10
5.	די פאָהן.	10
6.	דאָס מעסערעל.	10
7.	חנוכה־געלד	10
8.	פערבענקט אהיים.	10
9.	ראַבטשיק.	10
10.	ביי׳ם קעניג אחשורוש.	10
11.	אַ פערשטערטער פסח.	10
12.	די גאָלדשפּינערס.	10
13.	דער זייגער.	10
14.	ל״ג בעומר.	10
15.	דאָס דריידעל.	10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

16.	אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט.	10
17.	איינער פון מויזענד.	10
18.	דריי לוחות און איבער אַ היטעל.	10
19.	צער בעלי חיים און אסתר.	10
20.	גרינס אויף שבועות.	10

הויפּטפערקויף אין בוכהאנדלונג פון מ. גורעוויטש:

M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York

מ. גורעוויטש פערלאַג.

ל. עלבע: די אידישע שפּראַך. א לעהר בוך פאַר אָנפאַנגער,
ספּעציעל צוגעפּאַסט פאַר אַמעריקאַנער קינדער — 45ס.
דוד פּינסקי: נייע ערצעהלונגען — — — — — — — 20 "
געבונדען 40 "
דוד פּינסקי: דער אייביגער איד (איין אַקטער) — — 20 "
געבונדען 40 "
דוד פּינסקי: דער שטומער משיח — — — — — — — 30 "
געבונדען 50 "
יוסף יפה: ליעדער, מיט א פאָררעדע פון דוד פּינסקי — 35 "
געבונדען 60 "
ל. עלבע (לייבע דער רויטער): בארני דער מלמד.
הומאָריסטישע זאַמלונג — — — — — — 30 "
געבונדען 60 "
ב. קאָוונער (י. אַדלער): הומאָריסטישע ערצעהלונגען — 50 "
געבונדען 80 "

הויפּט פערקויף פון פאָלגענדע ביכער:

פרייהייטס ליעדער — — — — — — — — — — — — 35 "
געבונדען 60 "
ב. לאַפּין: אומעטיגע וועגען (ליעדער) — — — — — 25 "
וועלט־איין וועלט־אוים (ליטעראַרישער זאַמעלבוך) — — 80 "
געבונדען 1.00

צו בעקומען אין אַלע גרעסערע בוך סטאָרס אָדער ביים פערלעגער:

M. GUREWITCH

202 East Broadway **New York, N. Y.**

אלע ווערק פון שלום־עליכם ערשיינען סעריעסווייז, יעדעם האלב־יאהר פיער בענדער.

ביז אהער זענען ערשיענען די ערשטע דריי סעריעס:

1־טער באנד: **פון כתרילעווקע** (נייע ערצעהלונגען פון דעם לעבען פון כתרילעווקער לייט).

2־טער באנד: **פון פסח ביז פסח** (יום־טוב'דיגע ערצעהלונגען, בילדער און פעליעטאנען).

3־טער באנד: **מעשיות און פאנטאזיעס** (אמת'ע און „אויסגעטראכטע" מעשיות).

4־טער באנד: **דראמאטישע שריפטען** (איין אויסוואהל פון די בעסטע דראמאטישע שריפטען פון שלום־עליכם).

5־טער באנד: **גאנץ טביה דער מילכיגער** (אלע מעשיות פון טביה דעם מילכיגען, אויך גאר די לעצטע, וואס זענען נאך ניט געדרוקט געווען).

6־טער באנד: **קליינע מענשעלעך** (די בעריהמטע לייט פון דעם בעריהמטען כתרילעווקע, אלע צוזאמענגענומען אין איין בוך און א סך פון זיי איבערגעמאכט פון שלום־עליכם).

7־טער באנד: **אין שטורם** (א ראמאן אין צוויי טייל, בעוואוסט פריהער אלס „דער מבול", אומגעשריבען אינגאנצען פון שלום־עליכם אין די לעצטע יאהרען).

8־טער באנד: **מעשיות פאר אידישע קינדער. ערשטעס בוך.** (מעשיות פונ'ם לעבען פון אידישע קינדער און פון אידישע חיות און עופות, וואס שלום־עליכם האט דערצעהלט פאר אידישע קינדער).

9־טער באנד: **מעשיות פאר אידישע קינדער. צווייטעס בוך.** (אלע יום־טוב'דיגע מעשיות, וואס שלום־עליכם האט דערצעהלט פון אידישע קינדער פאר אידישע קינדער).

10־טער באנד: **מנחם־מענדעל** (די בעריהמטע בריעף פון מנחם־מענדעל פון יעהופעץ צו זיין ווייב שיינה־שיינדעל אין כתרילעווקע און פון שיינה־שיינדעל פון כתרילעווקע צו איהר מאן מנחם־מענדעל אין יעהופעץ).

11־טער באנד: **אידישע ראמאנען** (צוויי בעוואוסטע ראמאנען פון שלום־עליכם: „סענדער בלאנק" און „סטעמפעניו").

12־טער באנד: **זומער־לעבען** (גרויסע און קליינע בעשרייבונגען, ווי אזוי אידען פערברענגען זומער־צייט אין יעהופעץ און דער סביבה, פראווען „גלות־דאטשע" און פאהרען סיין אויסלאנד אין די וואראמבעדער).

עס דרוקט זיך און וועט ערשיינען אין אפריל, 1919, די פיערטע סעריע:

13־טער באנד: **אלט־ניי־כתרילעווקע** (בעשרייבונגען און בילדער פונ'ם אמאליגען און היינטיגען לעבען אין דער שטאדט כתרילעווקע, ווי אזוי זי איז אפגעברענט געווארען און ווי אזוי זי האט זיך בענייעט).

14־טער באנד: **ארעמע און פריילעכע** (מעשיות און מאנאלאגען פון שלום־עליכם'ס בעריהמטע לייט — די, וועלכע ער האט בעטיטעלט מיט'ן נאמען „ארעמע און פריילעכע").

15־טער באנד: **יוסילע סאלאוויי** (נאך א „אידישער ראמאן" — די אויסער־געוועהנליכע לעבענסגעשיכטע פון א אידישען וואונדערקינד אין מאזעפעווקע).

16־טער באנד: **אידישע שרייבער** (בעשרייבונגען, כאראקטעריסטיקעס, זכרונות און מעשיות פון דעם לעבען פון בעריהמטע אידישע שרייבער, ווי מענדעלי מוכר־ספרים, י. ל. פרץ, ח. נ. ביאליק, דוד פרישמאן און אנדערע).

פרייז פאר די ערשיענענע 12 בענדער:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $21.00.

אויף דער פיערטער סעריע ווערד אנגענומען א סובסקריפשאן ביז פעברואר, 1919, לויט'ן פרייז:

פאלקס־אויסגאבע — $4.00; לוקסוס־אויסגאבע — $6.00.

נאכ'ן ערשיינען פון דער פיערטער סעריע וועט דער פרייז זיין מיט איין דאלאר טייערער.

א ספעציעלע פריווילעגיע פאר סובסקרייבערס.

די וואס וועלען זיך סובסקרייבען אויף דער פיערטער סעריע קאנען בעקומען אלע 16 בענדער מיט א גרויסע הנחה:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $24.00.

אדרעס פאר בריעף און געלד־זענדונגען:

SHOLOM-ALEICHEM FOLKS-FUND
31 Union Square, New York.

שלום-עליכם ביבליאטעק

פאר גרויס און קליין

No. 14

ל"ג בעומר

שלום-עליכם פאלקספאנד אויסגאבע

פרייז 10 סענט.

הויפט פארקויף ביי מ. גורעוויטש, 202 איסט בראדוויי ניו יארק

אַלע ווערק פֿון שלום־עליכם

די אויפֿגאַבע, וואָס דער „שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד" האָט אויף זיך גענומען, אַרויסצוגעבן אַלע ווערק פֿון שלום־עליכם און דערמיט צו מקיים זיין די צוואה פֿון אונזער גרויסן פֿאָלקס־דיכטער, האָט בעגעגנט די וואַרעמסטע און טיעפֿסטע סימפּאַטיע ביי דעם אידישן פּובליקום אין אַמעריקאַ. די ערשטע בענדער פֿון דער נייער פֿאָלקסמענער אויסגאַבע, וואָס זענען ביז אַהער ערשיענען, האָבן געהאַט אומעדום, אין אַלע נאָהענטע און וויטע שטעדט, וואו אידען געפֿינען זיך, אַ באמת הארציגען קבלת־פּנים. דער דאָזיגער ערפֿאָלג גיט דעם „שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד" די פֿולע זיכערהייט אָנצוגעהן מיט זיין אַרבייט ווייטער, אום איינגאַנצען דורכצופֿיהרען זיין אויפֿגאַבע ביז צום ענדע: אַרויסצוגעבען אַלע ווערק פֿון שלום־עליכם ביז איינעם — געבען דעם אידישען עולם אין אַ שענער זויבערער אויסגאַבע אַלסדינג, וואָס ס'איז אַרויס פֿון דער גאָט־געבענשטער פֿעדער פֿון אונזער פֿאָלקסמייסטער.

די אויסגאַבע פֿון אַלע ווערק פֿון שלום־עליכם, וואָס געהט אַרויס דורכ'ן „שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד", איז די פֿאָלקאָמענסטע פֿון אַלע ביזהעריגע אויסגאַבען פֿון שלום־עליכם'ס ביכער. די אַרבייט פֿון דורכקוקען און צוזאַמענשטעלען די בענדער ווערד געטהאָן דורך די מיטגליעדער פֿון שלום־עליכם'ס פֿאַמיליע, לויט די אויסבעסערונגען און איבעראַרבייטונגען, וואָס שלום־עליכם אַליין האָט געמאַכט אין זיינע שריפֿטען די לעצטע יאָהרען פֿון זיין לעבען. צווישען די ווערק זענען פֿאַרהאַן אַזעלכע ערצעהלונגען און ראָמאַנען, וואָס שלום־עליכם האָט זיי כמעט אויף־דאָס־ניי איבערגעשריבען. די בענדער ווערען צוזאַמענגעשטעלט לויט אַ סיסטעם פֿון אינערליכער גאַנצקייט, לויט דעם אינהאַלט פֿון די ווערק, אַזוי אַז יעדער באַנד איז אַ גאַנצעס בוך פֿאַר זיך און שטעלט מיט זיך פֿאָר אַ בעזונדער טייל פֿון שלום־עליכם'ס שאַפֿונג, אַ בעזונדער ווינקעל פֿונ'ם אידישען לעבען, בעלויכטעט מיט'ן ליכטיגען הומאָר פֿון דעם פֿאָלקסשילדערער.

מיר האָבען שוין געזאָגט אין אונזערע פֿריהעריגע פּראָספּעקטען, אַז שלום־עליכם'ס ביכער נויטיגען זיך ניט אין קיין רעקלאַמעס און לויב־געזאַנגען. מיר זענען זיכער, אַז עס איז נישטאָ קיין איין אידיש הויז אין דעם לאַנד, וואו מע קאָן לייענען אידיש און וואו מע האָט געהערט פֿון דער אויסגאַבע פֿון אַלע שלום־עליכם'ס ווערק, וועלכעס זאָל נישט וועלען בעציערען זיין ביכער־שראַנק מיט דעם ליכטיגען און פֿריידיגען נאָמען „שלום־עליכם". שלום־עליכם'ס ביכער זענען אָבער נישט בלויז אַ ציערונג אַליין. שלום־עליכם'ן לייענט מען. און ניט איין מאָל לייענט מען שלום־עליכם'ס מעשיות, נאָר פֿיעלע און פֿיעלע מאָל. מע לייענט אַליין און מען איז מכבד פֿריינד און בעקאַנטע מיט „לייענען שלום־עליכם". האָבען ביי זיך אין הויז שלום־עליכם'ס ביכער הייסט: האָבען ביי זיך די אַלטע ווייטע היים, די ליכטיגע בילדער פֿון דער ווייטער קינדהייט, דאָס גאַנצע היימישע לעבען אין אַלע זיינע געשטאַלטען — אַ שפּיעגעל פֿון אַלע ווינקלען פֿונ'ם אידישען לעבען.

מע זאָל שלום־עליכם'ן לייענען אין אַלע אידישע הייזער, וואו דאָס אידישע וואָרט ווערד פֿערשטאַנען — דאָס איז דער צוועק פֿון דעם „שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד" מיט דער אויסגאַבע פֿון אַלע זיינע ווערק. דאָס איז געווען אויך דער טיעפֿסטער וואונש פֿון אונזער פֿאָלקסדיכטער פֿאַר זיין אַוועקגעהן פֿון אונז:

„דער בעסטער מאָנומענט וועט זיין פֿאַר מיר,
אַז מע וועט לייענען מיינע ווערק"...

שלום־עליכם פֿאָלקס־פֿאָנד.

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

ל״ג בעומר

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1919

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

ל״ג־בָּעוֹמֶר

א.

— אנו, קומט נאָר אהער, קינדער, איך באַדאַרף אייך עפּיס זאָגען א נייעס! — אזוי רופט זיך אָן צו אונז א טאָג פאַר ל״ג־בעומר דער רבי רב יודעל מלאך־המות, און מיר שטעלען־אויף מויל און אויהערען, וואָס וועט אונז עפּיס דער רבי זאָגען פאַר א „נייעס״?

איך זעה, ווייסע־חברה׳ניקעס, אז איהר ווילט, איך זאָל אייך דאָ אָפּמאָהלען מיין רבי׳ן, וואָס פאַר א פּנים ער האָט — טהו איך אייך צוליעב; נאָר בתנאי, איהר זאָלט מיך ניט קוועטשען, פאַר וואָס מע האָט איהם גערופען מיט׳ן נאָמען „מלאך־המות״. א קלוג יונגעלע וועט זיך אליין שטויסען פאַר וואָס: מחמת מיר האָבען פאַר איהם מורא געהאַט, ווי פאַר א מלאך־המות. וועט איהר דאָך פרעגען: פ א ר ו ו א ס האָבען מיר פאַר איהם מורא געהאַט, ווי פאַר א מלאך־המות? מחמת ער פלעגט אונז שמייסען מיט אייזערנע ריטער ביז בלוט זאָל געהן. אי, פאַר וואָס האָט ער אונז געשמיסען מיט אייזערנע ריטער ביז בלוט זאָל געהן? — מסתמא האָבען מיר פערדיענט; מיר האָבען נישט געוואָלט לערנען... למאַי האָבען מיר נישט געוואָלט לערנען? מסתמא זענען מיר געוועזען גרוי־סע שקצים... הקיצור, ס׳איז דאָך א מעשה אָהן א סוף — מע האָט איהם גערופען „רב יודעל מלאך־המות״, און זיים זיכער, אז ער האָט דעם נאָמען פערדיענט כשר, האָטש אויסזעהען האָט ער אויס־געזעהען דוקא נישט ווי א מלאך־המות: א קליינס, א נידעריגס,

אַ טרוקענס, ווי אַ גרוגרת דרבי צדוק, ווי אַ פייג הייסט דאָס; דאָס פּנים טונקעל־גרין־געלבליך, ווי אַ פאַר־אַ־יאָהריגער לולב, און געקנייטשט, ווי אַ מצה שמורה; די באַקען איינגעפאַלען; אַ בערדעל קוים־קוים וואָס סע שפּראָצט, אי דאָס — נאָר ערטערווייז; אַ נאָז, זעהט איהר, גראָד אַ היבשע; הויבט זיך אָן דין און לאָזט זיך אויס גראָב, און אויסגעבויגען, ווי אַ שופר; און אין גאָרגעל אַ קנאָפּ, וואָס גליטשט זיך אַראָפּ און אַרויף, גלייך ווי עס וואָלט אַרומגעלאָפען דאָרטען אינווענינג אַ מייזעל...

— וואָס פאַר אַ טאָג האָבען מיר מאָרגען? — פרעגט אונז דער רבי מיט אַ ניגון, בויגט־איין דעם קאָפּ און מאַכט צו איין אויגעל.

— ל"ג־בעומ־־ר! — שרייען מיר אויס אַלע אין איין קול, ווי די ציגעלעך, אַז זיי שרייען: „מעעע!"...

— וואָס איז ל"ג־בעומר? — פרעגט ער אונז ווייטער מיט'ן אייגענעם נוסח.

— דריי און דרייסיג טאָג אין דער ספירה! — ענטפערען מיר איהם.

— וואָס טהוען חדר־יונגלעך ל"ג־בעומר?

— חדר־יונגלעך ל"ג בעומר לעגען זיך צענויף אַלע אינאיינעם און מאַכען אַ סעודה.

— וואָס נאָך טהוט מען ל"ג־בעומר?

— מע נעמט די „פיילענבויגענס" מיט די „ראָדביקסלעך" און מע געהט געוואָפענט מיט כלי־זין און מיט געזאַנג ווייט־ווייט הינטער'ן שטאָדט אַרויס.

— אָט אַזוי — רופט זיך אָן דער רבי און עפענט־אויף דאָס אויגעל — אָט אַזוי האָב איך אייך ליעב! אָט אַזוי זענט איהר וואָהלע יונגלעך! און דערפאַר לאָז איך אייך אָפּ פריי כמעט אויף אַנדערהאַלבען מעת־לעת.

דערהערט דאָס וואָרט „פריי" און נאָך „אויף אַנדערהאַלבען מעת־לעת", טהוען מיר אַ שטעה־אויף אַלע פון די ערטער און ווי־

לען זיך לאָזען לויפען אהיים; נאָר איין קוק פונ'ם רבינ'ס קליינע אויגעלעך איז געווען גענוג, אַז מיר זאָלען בלייבען צוגעקאָוועט צו אונ־זערע ערטער.

— אהאָ! — רופט זיך אָן דער רבי שוין גאָר מיט איין אַנ־דער נוסח. — זעה נאָר, זעה! שוין פאַרטיג אויפ'ן פידפּאַליק!? איהר האָט נאָר דערהערט דאָס וואָרט „פריי", האָט איהר שוין פאַר־געסען דעם עול פונ'ם חדר און זענט שוין גרייט צו שפּרינגען, ווי די ווילדע צאַפּקעלעך — האָץ־האָץ־האָץ! זאָג איך אייך אָן, טאָמער חלילה... איהר ווייסט דאָך שוין וואָס איך מיין? לאָם איך זעהען אויף עמיצען פון אייך א ריס אויף דער קאַפּאָטע, אָדער א דראַפּ אויפ'ן פּנים, אָדער אַזוי עפּים אַ סימן פון שקצ'עריי, — מאַך איך פון אייך...

דער רבי רב יודעל נעמט־אַרוים דעם קאַנטשיק פון דער גמרא „מסכת מכות" און מאַכט צו אונז אַזוי:

— ווייסט איהר וואָס, קינדער? וואָס טויג אונז ווערטער? מוסר? שטראָפעריי? — נאַרישקייטען! איהר וועט דאָך מיך געזונטערהייט ניט פאָלגען, וועל איך דאָך אייך נאָכדעם געזונטערהייט דאַרפען שמייסען; אמעהר, לעגט זיך שוין איינציגווייז אַנידער, לאָם איך אייך געבען לעת־עתה צו עטליכע שמיצלעך, איין אָדערויף הייסט דאָס... אַי וואָס? טאָמער וועט דאָס זיין קאַרגליך? האָט קיין יסורים ניט: אם ירצה השם, נאָך ל"ג־בעומר וועל איך אייך, נישקשה, פאַרבעסערען... נו, חברה, מאַכט זשע ניט, איך בעט אייך, קיין לאַנגע שהיות, הויבט־אָן שפּיליען הויזלעך, איין עבירה די צייט, דער טאָג שטעהט ניט!...

און דער רבי בעטראַכט די ריטלעך פונ'ם קאַנטשיק גאַנץ רוהיג, ווי מע בעטראַכט, אשטייגער, ערב שבת די פאָדעם פון די ציצית אינ'ם טלית־קטן; ער גלייכט זיי אוים, פּרובט זיך פריהער מיט זיי אביסעל אויף דער לופט; נאָכדעם שטעהט ער אויף, געהט־צו צו דער לאַנגער באַנק, נעמט א גוטען שמעק טאַבעקע און

איז אנגעברייט צו דער ארבייט... מיר לאזען זיך לאנג נישט בעטען, ווי יצחק בשעת אברהם אבינו האט איהם געפיהרט צו דער עקדה. מיר שטעהען־אויף איינציגווייז און געהען־צו צו דער באנק, ציהען־אראפ די הויזלעך און לעגען זיך אנידער שטיל, אהן ווערטער, דאס העמדעלע ארויף, מיט'ן פנים אראפ, ווי איינער רעדט: „נאט אייך, רבי־לעבען, דאס וואס איהר האט געוואלט"...

— אט אזוי, יוסילע, האב איך דיך ליעב! — מאכט צו מיר דער רבי און שענקט מיר עטליכע גרינגע שמיצלעך דערפאר, וואס איך האב מיך געלעגט דער ערשטער. — אט אזוי, קעצעלע: איינס... צוויי... דריי... פיער... פינף... זעהסט דו? איא, אז דער רבי שמייסט־אפ, ווערד מען גאר איין אנדער מענטש?... אצינד, מאטעלע, — מאכט ער צו מיין ברודער מאטעל — קום נאר דו אהער!... די „יוסילעך" מיט די „מאטעלעך" האב איך ליעב דערפאר, וואס זיי לאזען זיך נישט לאנג בעטען. זיי, אז מע זאגט „לעג זיך", לעגען זיי זיך... שמואליקעל, נשמה מיינע, ליג, ליג, נארעלע, עס וועט לאנג נישט געדויערען, נישט מעהר זאל דער אידישער גלות געדויערען!... און דו, לייבעניו, וואס געדויערט ביי דיר אזוי לאנג דאס צעשפיליען זיך? מאך עס בקיצור!... אברהמ'עלע, מיין טייערס, דיר בין איך שולדיג א חוב נאך פון נעכטען. עס וועט שוין זיין ביי אונז אינאיינעם איין רעכענונג... שימעלע! וואס מאכט עפים די ציעג, וואס דו ביזט געפאהרען אויף איהר רייטענדיג? דו מיינסט, אז איך האב שוין פארגעסען?... הערשעל דער קליינער! זאג הערשעל דעם גרויסען, ער זאל זיך מטריח זיין פארקאטשען דאס העמדעל; נישקשה, דא זענען גאלע מאנסבילען... קום נאר אהער, טאפעלע טוטאריטו! האב קיין פאראיבעל נים, וואס איך בין דיך מכבד מיט „אחרון"; דער טאטע דיינער דער שמש איז נישט געוואהנט געווארען צו גרעסערע כיבודים...

אפגעשמיסען קאפל'ען אויך, גלייכט זיך דער רבי אוים די ביינער, נעמט זיך מיט'ן גראבען פינגער ביי'ם גארגעל, אויפ'ן חזנ'ישען שטייגער, און זינגט־אוים מיט'ן ניגון, וואס מע רופט־אויף

א חתן, און ציקעלט זיך בשעת מעשה, פונקט ווי רב הערש־בער דער חזן:

— יע־עמוד הח־תן יום־טוב־ליפמאַן ברב שלום־אייזיק מפ־טיר!... נישקשה, שעם זיך נים, רב ליפּא, דו ביזט טאַקי א בר־מצוה־יונגעל, און א חתן דערצו, מיט א זיינער און מיט א זילבער־נער קאַפּערטע, נאָר פון דעסטוועגן, איינס צום אנדערען געהער זיך ניט אָן — לכבוד ל"ג־בעומר מעגסט דו זיך מטריח זיין אנידערלעגען אַט דאָ אויפ'ן בענקעל. איך וועל דיר חלילה קיין שלעבטס ניט טהון, איך וועל דיר נאָר אָפּשמייסען, מעהר גאָרנישט!... איך בין דיר ערב, אז ביז דער חתונה וועט זיך פאַרהיילען... ליפּא, ליג גלייך, ליפּא, מאַך ניט קיין אָנשטעלען, איך האָב קיין כח ניט צו באַרען זיך מיט אזא בחור'עז, ווי דו! אָט אזוי, לאָז אייך וואָהל באַקומען!... אצינד פאַרשפּיליעט זיך גאַנץ פיין, קינדערלעך, וואשט די הענט און דאַווענט אייך אָפּ מנחה און — מאַרש אהיים. נאָר שטיל, פיין, שען, אזוי ווי איך האָב ליעב... און, אם ירצה השם, איבערמאָרגען גאַנץ פריה זאָלט איהר מיר זיין אָט דאָ אַלע אויפ'ן אָרט, נאָר ווי עס געהער צו זיין, פיינטשיק! איהר האָרכט, וואָס מע רעדט צו אייך? לאָם איך זעהען אויף עמיצען א שפּרינקעלע! א האָר!!... א גוטע נאַכט, געהט געזונט, און האָט אייך א פריי־ליכען יום־טוב!

ב.

אויף מאָרגען האָט גאָט ארויסגעצויגען די זון פון איהר פוטער־פּאַס און האָט אונז געשענקט א שענעם, א ליכטיגען, א פרייליכען זומערטאָג, איינעם פון יענע שענע ליכטיגע זומערטעג, וואָס אפילו אין דעם פינסטערען וויסטען כתרילעווקע, וואָס ליגט ביי'ם טייך „שטונקיילאַ", איז די לופט שמעקענדיג, פריש, מחיה־נפשות. דער הימעל איז לויטער בלוי. די פויגעלעך זינגען. עס גלוסט זיך אין דרויסען ארוים, אויף דער לופט. עס ציהט אהין, ווייט־ווייט פון

דער בלאָטיגער שטאָדט אַרויס, דאָרט, וואו עס שפּראָצט אַ גרעזעלע, און די בוימער זענען בעדעקט מיט גרינע בלעטעלעך, דאָרט, וואו גאָט׳ס פויגעלעך טאַנצען און שפּרינגען, פּישטשען און זינגען...
אין יענעם פריהמאָרגען האָבען מיר זיך געחאַפּט, איך און מיין ברודער מאָטעל, אויפשטעהן וואָס פריהער, אָפּדאַווענען וואָס גיכער, נעמען דעם אָנבייסען מיט זיך — און מאַרש צו ליפּא שלום־אייזיק׳ס! וואָס עפּים צו ליפּא שלום־אייזיק׳ס? ווייל, ערשטענס, איז ליפּא שלום־אייזיק׳ס דער עלטערסטער פון די תלמידים, אַ בר־מצוה־יונגעל, און אַ חתן דערצו, מיט אַ זייגער און מיט אַ זילבערנער קאָפּערטע; און, צווייטענס, איז דאָרט פאַרהאַן אַ הויף אַ גרויסער, וואָס דאָרט פלעגען מיר פערברענגען דעם אַנדערען האַלבען טאָג פרייטאָג, שפּרינגען אויף איין פוס, שפּיעלען אין „קוציבאַבע“, אין „עקאַך און מקח“, אָדער אין „קאַמערקאַמערהויז“, אָדער אין „באַהעלטערלעך“, אָדער אין „טרעפּעני־שען“...

אַז מיר זענען געקומען, איך און מיין ברודער מאָטעל, צו ליפּא שלום־אייזיק׳ס, האָבען מיר שוין דאָרטען געטראָפען די גאַנצע חברה (אַרום און אַרום זענען מיר געוועזען פיער און פערציג פאַרשוין, תלמידים פון צוויי חדרים: פון „רב יודעל מלאך־המות“ און פון „רב אפרים תלין“).

— אָט זענען שוין די „יוסילעך“ מיט די „מאָטעלעך“ אויך דאָ! ווייזט, וואָס האָט איהר געבראַכט? — רופט זיך אָן ליפּא שלום־אייזיק׳ס, און ער הויבט־אָן צענויפנעמען די מתנות, וואָס יעדער האָט געבראַכט צו דער סעודה, און אויסרופען אויף אַ קול איטליכען צום גראַם:

— מענדעל, מע מעג עסען פון דיין פענדעל! אנו, ווייז וואָס האָסט דו דאָרטען? צוויי אייערבייגעל, אַ שטיק לעקאַך, איין איי מיט זעכס גראָשען.

— איציק־שפּיציק, נאָרעל־טעשעל! געה אין קלייט, חאַפּ אַ פלעשעל! עפּים זעה איך ביי דיר, קיין עין־הרע נים, אַ גאַנצען אוצר: צוויי קיכלעך, דריי אייער, אַ שטיק דאַרע קישקע, עטליכע

צוקערלעקאכלעך מיט מאנדעלבייגעלעך, און האָזענע ניסלעך עפּיס גאָר א גוזמא — אהאָ! און נאָך צעהן גראָשען דערצו! מאָ־לאָדיעץ!...

— יענקעלע־בענקעלע־פלעשעלע — בול־בול־בול! באַווייז זיך ארוים מיט דיין גוטס: א בולקע א גאַנצע, א פערטעל עוף, א גלע־זעל געגזענשמאַלץ — וואָס איז דאָס? א פלעשעל מעד? הערסט דו, ביזט דאָך עפּיס גאָר א מזיק, כלעבען!...

— משה'לע־שמויסעלע, קלאָפּ אין שוהל! אַלטע ווייבער שלאָפען! קום נאָר אהער, האָסט געבראַכט בראָנפען? — האָב איך דיך ליעב, וואָרום וואו האָט איהר געזעהען א „סעודה" אָהן בראָנפען?...

— אָבי—פּאָטער, קלמן — טאָטער, טאָטער — קלמן, שניאור — זלמן, זלמן — שניאור, שלאָף אין שלייער! באַווייז, באַווייז, שעם זיך ניט! א האַלב איי סך־הכל?... א שטיקעל ברויט מיט האָניג?... אויך א מטבע! געב אהער, נישקשה, עס מאַכט ניט אויס! דע־רויף איז דאָס ל"ג־בעומר, א שותפות'דיגע סעודה!...

— טאָפּעלע טומאריטו! ווייז וואָס האַלטסט דו דאָרטען? א טאָפּיטע מיט א שטיטעל בולטע מיט א טעפּעל טנאָבעל? וואָס האָט דיר די מאַמע אַזוי ווינציט דערעבען?... — ליפּא שלום־אייזיק'ס מאַכט איהם נאָך, ווי ער רעדט מיט דער „טוף", און חברה קאַטשען זיך פאַר געלעכטער, און קאָפּעל אַליין לאַכט אויך.

— יואַליק־בייליק האָט דעם גרעסטען חלק! דו ביזט דאָך עפּיס א נגיד'ס א יונגעל, ביי דיר קעהר אַודאי זיין א גאַנצער אוצר פון ביצים און פון שמאַלץ, פון וויין און פון בראָנפען און פון כל־טוב! איאָ, איך האָב געטראָפען? צוויי בולקעס, א גאַנצע האַלבע געבראָטענע קאַטשקע, אהאָ! א צעהנדליג אייער, און טיי און צוקער. הייגט ניסלעך, מיט באָקסערען, מיט ראָזינקעס מיט מאַנדלען, און פּאָמעראַנצען, און א לימענע אויך — ניט גערעכט זאָלסט דו ווערען! קום אהער, לאָם איך דיר האָטש זאָגען א דאַנק!

יואליק דעם נגיד׳ס געהט־צו, די הענד אין די קעשענעס, מיט גרויס גדלות, און ליפא שלום־אייזיק׳ס דערלאנגט איהם א שנאל אין נעזעל אריין. צווישען עולם ווערד א געלעכטער.

— אצינד, קינדער, זעצט זיך אויס אלע אט א דא, צווישען די קלעצער, — זאגט ליפא שלום־אייזיק׳ס, — לאמיר זיך אקארשט נעמען צו דער סעודה! בראקט און עסט און „לאז אייך וואהל באקומען", ווי דער רבי זאגט, אז ער שמייסט אונז אפ... ווער האט א גלעזעל? געב אהער, לאמיר טרינקען לחיים! לחיים, מלך! אז מע טרינקט, איז מען פריילידך! לחיים, נח! פון פלע־שעל ציהט מען כח! קום אהער, ניסעל, נעם בראנפען אביסעל! לחיים, שעפסעל! מאך א שנעפסעל! לחיים, אברהם־משה! דו האסט דאך ליעב א כוסה א גרויסע! לחיים, טאפעלע! דאט זאל דעבען דעזונד מיט דליט מיט אלדאס דוטס! טרינקט־אויס דאס דאנצע דלעזעל, אניט דים איך דיר אריין אין דארדעל מיט דוואלד, וועסט דו ערדער מאכען!...

אלע לאכען, און קאפעל אליין לאכט אויך.

— קינדער! זאגט, וואוהין געהען מיר היינטיגעס יאהר? — טהוט א פרעג ליפא שלום־אייזיק׳ס נאך דער סעודה.

עס ווערד א געשריי, א געפילדער. איטליכער זאגט זיין מיי־נונג, וואוהין מע זאל געהן.

— אויף יענער זייט בית־עולם! — זאגט מלך דער אלמנה׳ס.

— אויף דער ליוואדע! — מאכט נח דעם שוחט׳ס.

— צו דער ציגעלני! — שרייט־אויס אברהם־משה דעם וויי־נער׳ס אויף א הילכיג קול.

— צו דער ציגעלני! צו דער ציגעלני! — העלפען איהם אונ־טער עטליכע קולות מיט א מאל.

— דארט איז פארהאן הינט, איהר האט שוין פארגעסען? — רופט זיך אן ניסעל, א יונגעל א בלייכס מיט איין איבערגעשראקע־נעם קוק.

— ווער האָרכט זיי? ווער האָט מורא פאַר הינט? — זאָגט יואליק דעם נגיד'ס מיט שטאַרקייט.

— דו אַליין האָסט מורא פאַר אַ הונט אימת־מות! — האַקט איהם איבער דוד'על־צעהאַקטע־ליפּ.

— נישט פאַר אַ הונט, אַפילו פאַר אַ קאַץ!... — חאַפּט־אונטער שעפּסעל, אַ יונגעל מיט איין אָפּגעבריהטער באַק, און צווישען חברה ווערד אַ געלעכטער.

יואליק דעם נגיד'ס ווערד אָנגעצונדען, לםאַי מע לאַכט פון איהם, געהט ער צו צו שעפּסל'ען מיט דער אָפּגעבריהטער באַק און טראָגט איהם אונטער אַ פייג גלייך אונטער דער נאָז; חאַפּט ער אַ זעץ פון דוד'על־צעהאַקטע־ליפּ אין זייט אריין; ענטפערט ער צוריק; הויבט ער אָן חאַפּען פעטש פון אַלע זייטען... אין איין אנדער צייט וואָלט זיך קיינער ניט איינגעשטעלט ארויסטרעטען פראַנק און פריי קעגען אַ נגיד'ס אַ יונגעל, נאָר ל"ג־בעומר מאַכט נישט אויס, ל"ג־בעומר איז מען פריי...

— שאַט! — רופט זיך אָן ליפּא שלום־אייזיק'ס. — גענוג אייך קריעגען זיך! ווייסט איהר, וואוהין מיר זאָלען געהן היינטיגען ל"ג־בעומר?

— וואוהין? וואוהין?

— קיין גאַלאַגאַנאָווקע!

— קיין גאַלאַגאַנאָווקע! קיין גאַלאַגאַנאָווקע! — שרייען אַלע אין איין קול, און אַפילו קאַפּעל קוקאַריקו העלפט קווימשען אויף זיין דין קול'כעל: „דאַלאַדאַנאָווטע! דאַלאַדאַנאָווטע!"...

און ס'איז געבליבען, אַז מיר געהען קיין גאַלאַגאַנאָווקע.

ג.

גאַלאַגאַנאָווקע איז אַ דערפעל, ניט ווייט פון כתרילעווקע. אַז איהר פאָהרט צו אונז קיין כתרילעווקע, מוזט איהר פריהער דורכ־פאָהרען דאָס דאָזיגע דערפעל; אַז איהר פאָהרט־דורך דאָס דאָזיגע

דערפֿעל, מוזט איהר בעגעגענען אַ גאַנצע טימשקע מיט קליינע שקצים׳לעך מיט גרויסע היטלען, וואָס לויפֿען אייך נאָך נאָכ׳ן וואַגען, וואַרפֿען שטיינדלעך, רייצען־אָן די הינד, מאַכען משונה׳נע העוויות און זינגען בשעת מעשה עפּיס אַ פּאַסקודנע ליעדעל:

זשיד, זשיד, פּאַרכאַוויק!
זאַהוביוו טשערעוויק!
אַ יאַ שאָוו,
טאַי נאַשאָוו,
טאַי פּידניאָוו,
טאַי פּישאָוו...! *

און כאָטש די דאָזיגע ווערטער האָבען נישט קיין טעם און קיין ריח, פֿון דעסטוועגען פֿערדריסט דאָס אייך גאַנץ גוט; און נישט אַזוי די ווערטער, ווי דאָס געלעכטערעל זייערס; און נישט אַזוי דאָס געלעכטערעל, ווי די שטיינדלעך, וואָס זיי וואַרפֿען; און נישט אַזוי די שטיינדלעך, ווי די הינד, וואָס זיי רייצען־אָן אויף אייך...

— וואָס ווילען מיר אָבער טהון, — פֿרעגט איינער פֿון אונז — טאָמער חלילה פֿאַלען־אָן אויף אונז די שקצים׳לעך?

— וואָס האָרכען מיר שקצים׳לעך, — זאָגט ליפּא שלום־אייזיק׳ס — אַז מיר זענען, קיין עין־הרע, פֿיער־און־פֿערציג פּאַרשוין, אָנגעוואָפּענט מיט כלי־זיין, מיט „פֿיילענבויגענס“, מיט „ראָדביקסלעך“ און גלאַט מיט שטעקלעך? אדרבה, לאָזען זיי זיך פּרובען אָנפֿאַלען אויף אונז!

---

*איד, איד, פּאַרך, האָסט פֿערלאָרען אַ שוך! בין איך געגאַנגען, און האָב איהם געפֿונען, און האָב איהם אויפֿגעהויבען, און בין מיר אַוועקגעגאַנגען.

— מיר וועלען זיי באווייזען ווער מיר זענען! — זאָגט יואליק דעם נגיד'ס, וואָס האָט גאָר פערגעסען, אז מע האָט איהם נאָר־וואָס אויסגעלאַכט און „אָנגעבובעט".

— מיר וועלען זיין די „בני־ישראל", און זיי וועלען זיין די „פּלשתים"! — פאַלט מיין ברודער מאָטעל אויף א המצאה, און דאָס געפעלט אַלעמען.

— איהר זאָלט מ י ך וועלען פאָלגען, — לעגט־פאָר חיים, א גמרא־יונגעל פון רב אפרים תלין'ס חדר — וואָלטען מיר זיך באַ־דארפט איינטיילען אין צוויי מחנות: איין מחנה וועט הייסען „ י ה ו ד ה " און די אַנדערע — „ א פ ר י ם ". לאָז ליפּא שלום־אייזיק'ס זיין דער פיהרער פון דער „מחנה יהודה", דאָס הייסט, פון „יודעל מלאך־המות'עס" חדר, און מענדעל לאַשעק וועט זיין דער פיהרער פון דער „מחנה אפרים", דאָס הייסט, פון „אפרים תלין'ס" חדר.

— גערעכט, ווי איך בין א איד! — העלפען איהם אונטער עטליכע מיט א מאָל. — יעקב אָבינו, בשעת ער איז געגאַנגען מלחמה האַלטען מיט עשו'ען, האָט אויך אַזוי געטהאָן; ער האָט זיך געטראַכט: טאָמער פאַלט־אָן דער שונא און צעשלאָגט איין מחנה, וועט די אַנדערע מחנה מאַכען א פּליטה...

— קיינער, קיינער וועט נישט מאַכען קיין פּליטה! — זאָגט ליפּא שלום־אייזיק'ס. — מיר וועלען שלאָגען די „פּלשתים" עד חרמה — מאַכען פון זיי א תל! קינדער, נעמט די כלי־זיין און קומט אויף די פּלשתים!

— לאָמיר זינגען עפּיס א ליעדעל, קינדער!

— א ליעדעל! א ליעדעל!

— וואָסער א ליעדעל זאָלען מיר זינגען?

ראַז, דוואַ, טרי, טשעטירע! פּאַידעם, פּאַידעם נאַ קוואַטירע!
אַבטער, באַבטער, קאַלישקאַ! וואַסיעם דענגי ראַבאָשקאַ!

— פע, פע! אַ אידיש ליעד! אַ אידיש!...

און נח דעם שוחט׳ס ציהט־אויס מיט אַ ניגון אויף זיין שען קול׳בעל:

אָמר ד׳ ליעקב —
סקאזאל פאַן־באָג דאַ יעקב:
אַל תירא, עבדי יעקב —
ניע פּוגאיסיא, בארין יעקב!

און מיר אַלע חאַפּען־אונטער פריילוך אויף רוסיש:

ניעט, ניעט, ניטשאָווא,
ניע באָימסא ניקאָווא,
טאַלקאַ באָגאַ אַדנאָווא!...

ד.

— וואו נעמט מען איצטער עטליבע פּלשתים? — רופט זיך אָן יואליק דעם נגיד׳ס און ציהט־אָן דעם פּיילענבויגען.

— איך וואָלט זיך אָן זיי נוקם געווען! — מאַכט יענקעל און שטעלט־אָן דאָס ראַדביקסעל.

— געמאַכט פון זיי אַ תל! — רופט זיך אָן חיים און צעלאָזט זיך מיט אַ שטעקעל.

— צעריסען אויף צווייען! — זאָגט אברהם־משה און בעווייזט מיט די הענד, ווי אַזוי ער וואָלט צעריסען אַ פּלשתי אויף צווייען.

— שאַט, קינדער! — רופט זיך אָן איינער. — אָן פאָהרט אונז אקעגען אַ „פּלשתי" מיט אַ פּאָר אָכסען!

דאָס איז זיך געפאָהרען פון דאָרף אין שטאָדט אריין אַ גוי מיט אַ גרוים שמויסען הימעל, זיך געזעסען גאַנץ רוהיג אין וואָגען, גע־פּיפּקעט אַ ליולקע, געדרעהט מיט דער בייטש און אונטערגעטריבען די אָכסען: „היי, היי, סאָב סאַלאָוויי!"

— קינדער! ציהט־אָן די פּיילענבויגענס! — קאָמאַנדעוועט ליפּא שלום־אייזיק'ס צו דער „מחנה יהודה".

— קינדער! ציעלט אייך מיט די ראָדביקסלעך גלייך אויפ'ן „פּלשתי"! — קאָמאַנדעוועט מענדעל־לאָשעק צו דער „מחנה אפרים".

מיר ציהען־אָן אונזערע פּיילענבויגענס און ציעלען זיך מיט די ראָדביקסלעך, און נח דעם שוחט'ס ציהט־אויס מיט אַ ניגון:

בחר ד' ביעקב —
איזבראַל פּאַן־באָג ביעקב;
אַל תירא, עבדי יעקב —
ניע פּונאַיסיאַ, בארין יעקב!

און מיר חאַפּען־אונטער אויף רוסיש:

ניעט, ניעט, ניטשאָווא,
ניע באָימסאַ ניקאָווא,
טאָלקאָ באָגאַ אדנאָווא!...

דער „פּלשתי" האָט זיך, אַפּנים, שטאַרק איבערגעשראָקען פאַר אונזערע „צוויי מחנות"; ער האָט אַראָפּגענומען דאָס הימעל, האָט זיך איבערגעצלמ'ט דריי מאָל, אויסגעשפּיגען און האָט זיך אָנגעדרופען צו אונז מיט אַ גראָב קול:

— ווי טשאָהאָ, זשידעניאַטאַ, נעכריסטי פּראָקליאַטיע? * — און האָט אונז געמאַכט אַ רעכטען „מי־שברך" און האָט געוואָלט אַראָפּ פונ'ם וואָגען מיט דער בייטש און זיך שטעלען מיט אונז מלחמה האַלטען.

---

* וואָס טהוט איהר דאָ, אידעלעך, נישט קיין געטויפטע, פערשאָלטענע?

— ווייסט איהר וואָס? לאָמיר דעם דאָזיגען פלשתי לאָזען צו־רוהן! — זאָגט יואליק דעם נגיד'ס. — וואָס האָט ער אונז גע־טהאָן? מיר געהען דאָך מלחמה האַלטען מיט די קליינע „פלשתים'לעך"...

— גערעכט, ווי איך בין אַ איד, גערעכט! — שרייען מיר אויס אַלע מיט אַ שמחה, און גורטען־אָן אונזערע לענדען, און לאָזען זיך לויפען, ווי די גבורים, אַלע מיט דעם אייגענעם ניגון:

גאל ד' את יעקב —
ספאַסאַל פאָן־באָג את יעקב;
אל תירא, עבדי יעקב —
ניע פוגאַיסיאַ, באַרין יעקב!...

און מיר אַלע האַפּען־אונטער אויף רוסיש:

ניעט, ניעט, ניטשאָוואָ,
ניע באָימסיאַ ניקאָוואָ,
טאָלקאָ באָגאַ אָדנאָוואָ!...

— אַצינד, קינדער, לאָמיר זיך צוזעצען אַביסעלע אָפּרוהען! — קאָמאַנדעווען אונזערעביידע קאָמאַנדירען, ליפּאַ שלום־אייזיק'ס און מענדעל־לאָשעק, און מיר פערקאַטשען די קאַפּאָטקעלעך און זעצען זיך אוים אַלע אין פעלד, אויפ'ן גרינעם גראָז, און ציהען זיך אוים אויף דער ערד, און קוקען אַרויף, אין ריינעם בלויען הימעל אַריין, וואו עס שווימען שטיקלעך וואָלקענס, ווייסע ווי זילבער און דינע ווי רויך, וואו אַ לאַנגע שורה פויגעלעך שוועבען שטילערהייד, טוקען זיך אין טיעפען הימעל און ווערען פערשוואונדען.

— וואו זענען, אַשטייגער, אַהינגעקומען די פויגעלעך? — טהוט אַ פרעג איין יונגעל ביי'ם אַנדערען און קוקט אין הימעל אַריין.

— זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט אויפ'ן שפּיץ בארג פון די בערג „ארדט". — ענטפערט איהם דאָס אנדערע יונגעל, גלייך ווי ער וואָלט דאָס געוואוסט פאר געווים.

— וואָס עפּיס ארדט? — טהוט איהם יענער א פרעג נייגיעריג.

— ווייל ארדט איז דער העכסטער פון אלע בערג! — ענטפערט איהם יענער, ווי א מענש, וואָס ווייסט אלסדינג אויף דער וועלט.

איך ליג און הער זיך צו צו די דאָזיגע רעד פון די צוויי יונגלעך, און איך פערשטעה ניט, ווי קומט אהער ארדט? ארדט איז דאָך אין ארץ־ישראל, און מיר זענען אין חוץ־לארץ! נאָר באלד צוריק פערענטפער איך מיר אליין די קשיא מיט א נייער קשיא: למאי די פלשתים? די פלשתים זענען דאָך אויך דאָרטען, פון דעסטוועגען געהען מיר דאָך אויף די פלשתים!...

יענע צוויי בערעדעוודיגע חברה־לייט הערען ניט אויף צו רעדען צווישען זיך. איינער פרעגט, דער אנדערער ענטפערט.

— וואָס וועט זיין נאָכדעם, אשטייגער, אז מיר וועלען, אם ירצה השם, איינגעמען די פלשתים?

— וואָס, האָסט דו געוואָלט, זאָל זיין?

— איך מיין, וואָס וועלען מיר טהון מיט זייער לאַנד?

— וואָס, האָסט דו געוואָלט, זאָלען מיר טהון?

— איך מיין, צי מיר זאָלען דאָס לאַנד „פאַרוויסטען", די שטעדט „פאַרברענען" און זייערע ווייבער מיט זייערע קליינע קינדער „שלאָגען צום שאַרפען שווערט"?

— למאי זאָלען מיר ברענען שטעדט? און וואָס האָסט דו צו די קליינע קינדער נעבאך?

— סטייטש, סע שטעהט דאָך אָבער אזוי געשריבען אין פסוק!

— א משל! יענס איז געווען אמאָל, און דאָס איז היינט! עס וועט זיין גענוג פון זייערטוועגען, אז מיר וועלען אויף זיי ארויפלעגען מס, זיי זאָלען אונז צאָהלען צינז...

דער שמועס פון די צוויי ווייסע־חברה'ניקעס, די ווייכע וואַרעמע לופט, דער בלויער הימעל, דאָס גרינע גראָז און דער ריח

פון דער ערד ווארפען־אן אויף אונז עפּים אַ מין זיסקייט, אַ דרימעל, וואָס צענעהמט זיך אין אַלע אברים. מיר וואָלטען אַזוי געלעגען אַ גאַנצען טאָג, עס זאָל זיך נים געווען אויפהאַפּען איינער מיט אַ געשריי:

— פּלשתים! פּלשתים!...

ה.

אַז מיר האָבען זיך אויפגעהאַפּט אויף די פיס, האָבען מיר דערזעהען פאַר זיך אַ טשערעדע פון שעפּעלעך, און עטליכע יונגע פּאַסטוכער מיט גרויסע בולאַוועס זענען געשטאַנען, אונז בעטראַכט און איבערגעשמועסט זיך איינער מיט'ן אַנדערען אָ. זייער לשון:

— שאָ צע טאַקע, הריציו?

— מאַבוט, נעמשיסטאַ?

— ני, צע זשידעניאַטאַ איז קאַסרילאָווצי.

— נעכריסטי סאָבאַטשי!

— טאַי שטשע סלאַמאַקאַמי, דיווים!

— דאַוואַי, חלאָפּצי, טרעשטשאַטי!

— סאָבאַק נאַצקאַוואַטי!

— דערושי, חלאָפּצי!

— היי, חלאָפּצי, חלאָפּצי!...*

---

* — וואָס איז דאָס, הריצע?

— אַפּנים, רוח'לעך?

— ניין, ס'איז כתרילעווקער אידעלעך.

— אידען — כלבים.

— און נאָך מיט שטעקלעך, זעה!

— נעמט, חברה, קלאַפּט זיי!

— די הינט אָנרייצען!

— האַלט, חברה!

— עי, חברה! חברה!...

— וואס שווייגט איהר, קינדער? — רופען זיך אן צו אונז אונזערע צוויי קאמאנדירען, און מיר שטעלען־אן די פיילענבויגענס מיט די ראדביקסלעך, און נח זינגט:

דרך כוכב מיעקב —
ווזאשלא זוויעזדא איז יעקב;
אל תירא, עבדי יעקב —
ניע פוגאיסיא, בארין יעקב!

און מיר האפען־אונטער אויף א קול:

ניעט, ניעט, ניטשאווא,
ניע באימסיא ניקאווא,
טאלקא באגא אדנאווא!

און די מלחמה פון די „בני־ישראל" מיט די „פלשתים" האט זיך אנגעהויבען.

. . . .

קוועטשט מיך ניט, אידישע קינדער, איך זאל אייך דערצעהלען, ווי אזוי איז געגאנגען די מלחמה צווישען די „בני־ישראל" און צווי־שען די „פלשתים"! פרעגט מיך ניט, ווער פון זיי האט גובר געווען? למאי זאלט איהר מיר אנטהון יסורים?... איך קאן אייך נאר עדות זאגען, אז די „קינדער ישראל" האבען זיך געשטארקט, ווי די לייבען, געלאפען, ווי די הירשען, און געשלאגען זיך מיט מסירות־נפש, ווי די אמת'ע גבורים, אזוי אז אפילו „טאפעלע טוטאריטו" איז גע־שפרונגען אין פייער אריין, ווי א מזיק, און האט געקוויטשעט אויף זיין דין קול'כעל:

— טינדער! טלאָפּט זיי! האַרדעט זיי! זיי זאָלען אונז דערענטען!...

נאָר, אוי וועה, וואָס האָבען נעבאך געקאָנט טהון די „בני-ישראל“, אז עס האָבען זיך אריינגעמישט די כלבים, די הינד פון די „פלשתים“, און האָבען אָנגעמאַכט אַ שרעקליכע מהומה, אַ טור-מעל אין אונזערע צוויי מחנות, און די „בני-ישראל“ האָבען געמוזט אַנטלויפען צוריק מיט בזיונות (פריהער פון אַלע איז געלאָפען יואליק דעם נגיד'ס פייל אויס'ן בויגען!) נישט אַזוי פאַר די „פלשתים“, ווי פאַר זייערע הינד. וואָס האָבען אונז נאָכגעיאָגט ביז אין שטאָדט אריין... אוי וועה, פון אונזערע צוויי מחנות איז געוואָרען איין מחנה! מיר האָבען שוין מעהר נישט געזונגען קיין „אַל תירא עבדי יעקב, גיע פּוגאיסיאַ באַרין יעקב“... ניין! מיר האָבען שוין געזונגען איין אַנדער ליעדעל. מיר האָבען געשריגען:

— גוואַלד, רבונו של עולם! הושענא!!... שמע ישראל!!!...

ו.

געקומען אהיים זענען מיר שוין שפּעטליך, אַרום מנחה-צייט, און האָבען זיך אריינגע'גנב'עט, איך און מיין ברודער מאָטעל, איינציגווייז. און האָבען זיך בעזעצט אין אַ ווינקעלע שטיל, ווי די טייבעלעך, מע זאָל חלילה ניט דערזעהן אויף אונז קיין סימנים, די צעפּליקטע קאָפּאָטקעלעך. בעדאַרף אָבער דער גוטער יאָהר אָנ-טראָגען אַ גאַסט, אונזערע אַ מוהמע רייזעל פון יאַמפּעלי. אַ גדולה, זי האָט זיך ניט געזעהען מיט אונז שוין באַלד אַנדערהאַלבע, יאָהר!

— יוסיל! מאָטעל! — רופט אונז די מאַמע. — די מוהמע רייזעל איז געקומען!

מיר ריהרען זיך ניט פון די ערטער.

— וואו זענט איהר ערגיץ? — שרייט די מאַמע. — וואָס האָט איהר זיך באַגראָבען דאָרטען?

מיר שווייגען שטיל.

געהט־צו די מאמע, דערזעהט אונז און טהוט א פּלעסק מיט די הענד:

— א דונער איז מיר! א שלאק איז מיר! ירחמיאל, וואו ביזט דו? קום נאָר אהער, וועסט דו זעהען א שענס!

געהט־צו דער טאטע, א איד א קראנקער, פון זינט איך געדענק איהם הוסט ער, בלייבט שטעהן, בעטראכט אונז ביידען פון קאפּ ביז פּיס, און עס הויבט זיך אָן א חתונה — מיר זאָלען איהם זאָגען: וואו זענען מיר געווען? וואס האָבען מיר געטהאָן? און מיט וועמען האָבען מיר זיך געשלאָגען? מיר שטעהען ביידע, איך און מיין ברודער מאָטעל, און קוקען־אראפּ אויף דער ערד און טראכטען זיך: „הלואי וואָלט זיך איצטער געעפענט א קבר, וואָלטען מיר פּטור געוואָרען פון אלע צרות!"... און דער טאטע הערט נישט אויף צו פרעגען:

— נו, זאָגט שוין: וואו זענט איהר געווען? וואס האָט איהר געטהאָן? מיט וועמען האָט איהר זיך געשלאָגען?

און די מאמע שטעהט ביי דער זייט און טאָטשעט איהם:

— אויך מיר א טאטע! ער זאָל דאס זאָגען א קרום וואָרט! ביי לייטען א טאטע לעגט־אנידער און פּיצקעט־אָן, א קינד זאָל וויסען דאס אנדערע מאָל! סע זאָל פּיהלען! סע זאָל געדענקען!...

דער טאטע אָבער שלאָגט אונז ניט. ער שלאָגט אונז קיינמאָל ניט. ער נעמט אונז נאָר מיט ווערטער. ער הערט אונז ניט אויף צו פרעגען: וואס וועט זיין פון אונז דער תכלית? ער עסט זיך אָפּ דאס הארץ. ער פערהוסט זיך און זאָגט, אז מיר זענען איהם מקצר ימים... וויינען מיר שטילערהייד, און זאָגען זאָגען מיר ניט, א וואָרט ניט.

— וואָרט! וואָרט! — זאָגט צו אונז די מאמע. — לאָמיר נאָר דערלעבען מאָרגען, אם ירצה השם, איך וועל אייך שוין צושטעלען א בענקעלע ביי'ם רבי'ן!...

* * *

אויף מאָרגען נאָך ל"ג־בעומר, אַז מיר זענען געקומען אין חדר אַריין, האָבען מיר שוין געטראָפען די מאַמע אין חדר מיט נאָך עט־ליכע מאַמעס, וואָס זענען געקומען אונז צושטעלען בענקעלעך צום רבי'ן. און דער רבי, רב יורעל מלאך־המות, האָט זיך דוקא נישט געלאָזט לאַנג בעטען און האָט אונז מקיים פּסק געווען אַלעמען פון זיין ברייטער האַנד, אַזוי ווי ער האָט אונז צוגעזאָגט, חלילה נישט דורכגעלאָזט קיינעם. און אַז ס'איז געקומען צו ליפּאַ שלום־אייזיק'ס, האָט ער מיט איהם לאַנג־לאַנג געראַנגעלט זיך, געבאָרעט. ליפּאַ, אַ בר־מצוה־יונגעל און אַ חתן מיט אַ זייגער און מיט אַ זילבערנער קאָפּערטע, האָט נישט געוואָלט בשום אופן זיך לעגען פאַר די ווייבער — און ליפּאַ האָט אויסגעפיהרט זיינס: די ווייבער זענען זיך צעגאַנגען, און דער רבי האָט איהם אַריינגעצימבעלט אַריבער פופציג.

פון דעמאָלט אָן האָבען מיר זיך געגעבען דאָס וואָרט, און אייך, קינדער, זאָג איך אויך אָן דאָס אייגענע, אַז איהר זאָלט קיינמאָל, קיינמאָל נישט מלחמה האַלטען מיט די „פלשתים"!...

מ. גורעוויטש פערלאג.

ל. עלבע: די אידישע שפראך. א לעהר בוך פאר אנפאנגער,
ספעציעל צוגעפאסט פאר אמעריקאנער קינדער — 45ס.

דוד פינסקי: נייע ערצעהלונגען — — — — — — — — 20 "
געבונדען 40 "

דוד פינסקי: דער אייביגער איד (איין אקטער) — — 20 "
געבונדען 40 "

דוד פינסקי: דער שטומער משיח — — — — — — — — 30 "
געבונדען 50 "

יוסף יפה: ליעדער, מיט א פארוערד פון דוד פינסקי — 35 "
געבונדען 60 "

ל. עלבע (לייבע דער רויטער): בארני דער מלמד.
הומאריסטישע זאמלונג — — — — — — — 30 "
געבונדען 60 "

ב. קאוונער (י. אדלער): הומאריסטישע ערצעהלונגען — 50 "
געבונדען 80 "

הויפט פערקויף פון פאלגענדע ביכער:

פרייהייטס ליעדער — — — — — — — — — — — 35 "
געבונדען 60 "

ב. לאפין: אומעטיגע וועגען (ליעדער) — — — — — — 25 "

וועלט־איין וועלט־אוים (ליטערארישער זאמעלבוך) — — 80 "
געבונדען 1.00

צו בעקומען אין אלע גרעסערע בוך סטארס אדער ביים פערלעגער:

M. GUREWITCH

202 East Broadway New York, N. Y.

שלום־עליכם ביבליאָטעק
פאַר גרויס און קליין

שלום־עליכם
פאָלקס־פאַנד
אויסגאַבע

א ביליגע אויסגאַבע פון שלום־עליכם'ס מעשיות און מאָנאָלאָגען פאַר גרויסע און פאַר קליינע, אויף צו לייענען אין אַלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאַרצולייענען פאַר איין עולם אין עפענטליכע פלעצער און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פערשטעהען אידיש.

ביז אַהער ערשיענען:

		סענט
1.	נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק.	10
2.	ווען איך בין ראָטשילד און אויסגעטרייסעלט.	10
3.	מתושלח.	10
4.	שוין איין מאָל אַ סוכה!	10
5.	די פאָהן.	10
6.	דאָס מעסערעל.	10
7.	חנוכה־געלד	10
8.	פערבענגט אַהיים.	10
9.	ראַבטשיק.	10
10.	ביי'ם קעניג אחשורוש.	10
11.	אַ פערשטערטער פסח.	10
12.	די גאָלדשפינערס.	10
13.	דער זייגער.	10
14.	ל"ג בעומר.	10
15.	דאָס דריידעל.	10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

16.	אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט.	10
17.	איינער פון טויזענד.	10
18.	דריי לוחות און איבער אַ היטעל.	10
19.	צער בעלי חיים און אסתר.	10
20.	גרינס אויף שבועות.	10

הויפטפערקויף אין בוכהאַנדלונג פון מ. גורעוויטש:

M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York

אַלע ווערק פון שלום-עליכם ערשיינען סעריעסווייז, יעדעס האַלב-יאָהר פיער בענדער.

ביז אַהער זענען ערשיענען די ערשטע דריי סעריעס:

1-טער באַנד: **פון כתרילעווקע** (נייע ערצעהלונגען פון דעם לעבען פון כתרילעווקער לייט).

2-טער באַנד: **פון פסח ביז פסח** (יום-טוב'דיגע ערצעהלונגען, בילדער און פעליעטאָנען).

3-טער באַנד: **מעשיות און פאַנטאַזיעס** (אמת'ע און „אויסגעטראַכטע" מעשיות).

4-טער באַנד: **דראַמאַטישע שריפטען** (איין אויסוואַהל פון די בעסטע דראַמאַטישע שריפטען פון שלום-עליכם).

5-טער באַנד: **גאַנץ טביה דער מילכיגער** (אַלע מעשיות פון טביה דעם מילכיגען, אויך גאָר די לעצטע, וואָס זענען נאָך ניט געדרוקט געוועזען).

6-טער באַנד: **קליינע מענשעלעך** (די בעריהמטע לייט פון דעם בעריהמטען כתרילעווקע, אַלע צוזאַמענגענומען אין איין בוך און אַ סך פון זיי איבערגעמאַכט פון שלום-עליכם).

7-טער באַנד: **אין שטורם** (אַ ראָמאַן אין צוויי טייל, בעוואוסט פריהער אַלס „דער מבול", אומגעשריבען אינגאַנצען פון שלום-עליכם אין די לעצטע יאָהרען).

8-טער באַנד: **מעשיות פאַר אידישע קינדער. ערשטעס בוך.** (מעשיות פונ'ם לעבען פון אידישע קינדער און פון אידישע חיות און עופות, וואָס שלום-עליכם האָט דערצעהלט פאַר אידישע קינדער).

9-טער באַנד: **מעשיות פאַר אידישע קינדער. צווייטעס בוך.** (אַלע יום-טוב'דיגע מעשיות, וואָס שלום-עליכם האָט דערצעהלט פון אידישע קינדער פאַר אידישע קינדער).

10-טער באַנד: **מנחם-מענדעל** (די בעריהמטע בריעף פון מנחם-מענדעל פון יעהופעץ צו זיין ווייב שיינה-שיינדעל אין כתרילעווקע און פון שיינה-שיינדעל פון כתרילעווקע צו איהר מאַן מנחם-מענדעל אין יעהופעץ).

11-טער באַנד: **אידישע ראָמאַנען** (צוויי בעוואוסטע ראָמאַנען פון שלום-עליכם: „סענדער בלאַנק" און „סטעמפעניו").

12-טער באַנד: **זומער-לעבען** (גרויסע און קליינע בעשרייבונגען, ווי אַזוי אידען פערברענגען זומער-צייט אין יעהופעץ און דער סביבה, פראַווען „גלות-דאַמשע" און פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער).

עס דרוקט זיך און וועט ערשיינען אין אפריל, 1919, די פיערטע סעריע:

13־טער באנד: **אלט־ניי־כתרילעווקע** (בעשרייבונגען און בילדער פונ'ם אמאליגען און היינטיגען לעבען אין דער שטאדט כתרילעווקע, ווי אזוי זי איז אפגעברענט געווארען און ווי אזוי זי האט זיך בענייעט).

14־טער באנד: **ארעמע און פריילינכע** (מעשיות און מאנאלאגען פון שלום־עליכם'ס בעריהמטע לייט — די, וועלכע ער האט בעטיטעלט מיט'ן נאמען „ארעמע און פריילינכע").

15־טער באנד: **יוסילע סאלאוויי** (נאך א „אידישער ראמאן" — די אויסער־געוועהנליכע לעבענסגעשיכטע פון א אידישען וואונדערקינד אין מאזעפעווקע).

16־טער באנד: **אידישע שרייבער** (בעשרייבונגען, כאראקטעריסטיקעס, זכרונות און מעשיות פון דעם לעבען פון בעריהמטע אידישע שרייבער, ווי מענדעלי מוכר־ספרים, י. ל. פרץ, ח. נ. ביאליק, דוד פרישמאן און אנדערע).

פרייז פאר די ערשיענענע 12 בענדער:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $21.00.

אויף דער פיערטער סעריע ווערד אנגענומען א סובסקריפשאן ביז פעברואר, 1919, לוי'ט'ן פרייז:

פאלקס־אויסגאבע — $4.00; לוקסוס־אויסגאבע — $6.00.

נאכ'ן ערשיינען פון דער פיערטער סעריע וועט דער פרייז זיין מיט **איין דאלאר טייערער.**

א ספעציעלע פריווילעגיע פאר סובסקרייבערס.

די וואס וועלען זיך סובסקרייבען אויף דער פיערטער סעריע קאנען בעקומען אלע 16 בענדער מיט א גרויסע הנחה:

פאלקס־אויסגאבע — $15.00; לוקסוס־אויסגאבע — $24.00.

אדרעס פאר בריעף און געלד־זענדונגען:

SHOLOM-ALEICHEM FOLKS-FUND
31 Union Square, New York.